

İSLAM TARİHİ YENİ ÖZET

İslam tarihinin siyerin en önemli kaynakları **kur'an-ı Kerim** ve **hadisler** dir.

İslam tarihinin diğer önemli kaynakları İslam Tarihçilerinin ortaya koyduğu eserlerdir.

◆ Siyer Yazıcılığının Dönemleri ◆

1) Başlangıç Dönemi: Hz Peygamberin hayatı ile ilgili bilgileri derlenmeye başlandığı dönemdir.

- ✎ Ka'bul-Ahbâr(ö. 32 /652)
- ✎ Abdullah b.Selam (ö.43/ 663)
- ✎ Vehb b. Münebbih (ö.114/ 732)

2) Risaleler dönemi: Hazreti Peygambere ait rivayetlerin risale ve sahifeler de eğlenmeye başlandığı dönemdir.

- ✎ Urve b. Zübeyir (ö.94/ 713)
- ✎ Şurahbil b.Sa'd (ö.123/ 740)
- ✎ Asım Ömer b.Katade (ö.120 /737)
- ✎ Abdullah b.Ebi Bekr b. Hazım (ö.135 /752)

3) derleme dönemi: Risale ve sahifelerdeki dağınık bilgilerin bir araya getirilip kitaplaştırılmaya başlandığı dönem.

- ✎ Zühri(ö. 124 /741)

4) Tasnif ve Telif dönemi: Siyer malzemesinin Konularına göre tasnif edilerek kronoloji dahilinde telif edildiği dönemdir.

- ✎ Musa b.Ukbe (ö.541 /758)
- ✎ İbn İshak(ö. 151/ 768)
- ✎ Ma'mer b. Raşit (ö.153/ 770)
- ✎ Ebu Maşer es-Sindi(ö.170/ 787)
- ✎ vâkıdî (ö.207 /823)

5) **Klasik Nakil Dönemi:** Müellifleri hocalarının nakilleri yanında kendilerinin de tespit ettiği bazı bilgileri naklederek eserler oluşturmuşlardır.

✍ Yunus b.Bükeyr (ö.199/ 814)İbn İshak 'tan nakillerde bulunmuştur.

✍ İbn Hişam (ö.213 /828) hocası İbn İshak ✨ (Siretü İbn Hişam adıyla meşhur olan eseri uzun bir süre İslam Tarihi kaynakları arasında tam bir eser olarak günümüze ulaşan en eski İslam Tarihi kaynağı olarak kalmıştır.) ✨

6) **Karşılaştırmalı nakil dönemi:** İbni Sad ile başlamıştır, Bu dönem eser veren İslam tarihçileri temel bir kaynağa veya hocaya dayanmak ve birlikte eserlerine karşılaştırma yapılmasına imkan sağlayarak farklı kaynaklardan da bilgi aktarmışlardır.

✨ İbn Sa'd ✨ (ö.230 /844)📖 hocası Vakıdî nakiller yapmıştır. En meşhur eseri ise ✨**tabakatu'l-Kübra** ✨

✨ Taberi(ö. 310/ 923) 📖 tarihi'l umem vel müluk(tarihi Taberi bilinen en meşhur eseri)

✨ İbni Kesir (ö.774/ 1373) 📖 Musa b.Ukbe, İbn İshak, Vakıdî ((**karşılaştırmalı tarih yazıcılığı benimsemişler**))

Siyer ilminin önemi: Siyer "**yol gidiş ve hayat hikayesi**" gibi anlamlara gelmektedir. İslami bir terim olarak siyer: "**Hazreti Peygamberin hayatını konu edinen ilim** dalı.

Hazreti Peygamber Öncesi Dünyanın Genel Görünümü

Genel olarak coğrafyada Çin ,Hint ,İran ve Bizans uygarlıklarının bulunduğu devletlerin dini ve ahlaki alanda bazı sorunlar yaşamaktaydı.

■ Çin iç karışıklıklar konfüçyus'un kurduğu Sosyal düzen

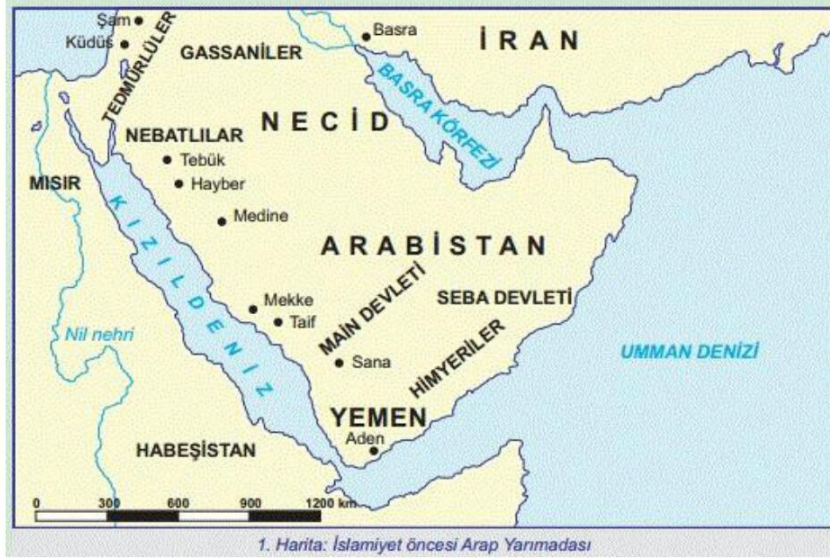
■ Hindistan'da hinduizmin etkisinde Budizm ve Hinduizm temsilcisi durumundaki birahmanizm mücadelesi ve kast sistemi toplumsal yapısı bulunmaktaydı. Hindistan tam bir kargaşa dönemi yaşamaktaydı.

■ Bizans İstanbul merkezli bir devlet olarak Hristiyan vatandaşlarına uyguladığı baskı ve zulüm nedeniyle dış politikada da içinde bulunduğu zor durumdan dolayı neredeyse yıkılmanın eşiğine gelmiş ve daha sonra siyasi açıdan toparlanmış ancak sosyal banyedeki sorunlar ve çözülme devam etmiştir.

■ İran'da zerdüşlük etkisi altındaydı bu dönemde ortaya çıkan mal ve kendisini zerdüş'tün halife ilan etmiş ve buna göre özel mülkiyet olmadığı gibi aile içinde evlilikte meşhur görülmeye çalışılmış bu fikrinden dolayı Mazdek idam edilmiş .Uzun bir sürede etkisinden kurtulamamış.

İslam öncesi Arabistan ve Araplar

Arabistan Yarımadası Asya kıtasının güneybatı kısmında yer alır doğudan Basra Körfezi ve Uman Denizi, batıdan Kızıldeniz Güney'den Hint Okyanusu ile çevrilmiştir .Kuzey sınırı ise Suriye olarak kabul edilir. Arabistan genel olarak Güney Arabistan orta Arabistan ve kuzey Arabistan gibi üç bölgeye ayrılır .Orta Arabistan'ın Büyük bir kısmı büyük nüfud Çölü ile kaplı olduğundan Hayat daha çok güney ve kuzey Arabistan'da yoğunlaşmıştır.

📖 **Arabı baide:** İslamiyet'in doğuşu döneminde önceki asırlarda soyu tükenmiş kabilelere denir.

📖 **Arab-ı Bakiye:** İslamiyet'in doğuşu dönemi sonraki dönemlerde varlıklarını sürdüren kabilelere denir.

1) **Arab-ı Arike** 2) **Arabı müsta'ribe** olmak üzere iki gruba ayrılır. Arab-ı Arike bilinen en eski tarihten beri Arap olanlar diğer gruptakiler ise sonradan araplaşanları ifade eder.

Resulullah 'ın doğduğu dönemde Yemen, Habeş hükümdarlarına bağlı Hristiyan valilerce tarafından yönetilmekte idi.

İslam Öncesi Arapların Sosyal Siyasi ve İktisadi Yaşamları

Resulullah'ın risaleti öncesindeki dönem henüz sahabe döneminden beri **Cahiliye Dönemi** olarak adlandırılmıştır .Cahiliye çağı insanların pek çok açıdan ibtidai bir hayat yaşıyorlardı .Özellikle sosyal adalet, ahlak ,hukuk alanında ciddi sorunlar görülmekteydi .Bazı araştırmacılara göre davranışlarının kaba saba olması yumuşaklıkta bir nasiplerinin olmayışı nedeniyle cahil saymışlardır.

Kadın doğal olarak bir biçimde toplumda aşağı bir konumda kabul ediliyordu. Elbette her kural gibi bunun da istisnaları vardı. Ancak topluma yön veren anlayış bu yöneydi .Açlık korkusu savaşta esir

düşme endişesi, ya da toplumsal baskı hatta gelenekler uğruna ülkenin her tarafında kız çocuklarına öldürme adeti mevcuttu.

◆ Arap toplumu birbirinden tamamen bağımsız kabileler halinde yaşıyordu kabileler Seyyid veya Emir olarak adlandırılan kişiler tarafından yönetiliyordu. Kabile yöneticisinin seçilmesinde belirlenmiş herhangi bir kural yoktu. Genellikle kabilenin en yaşlı, etkili ve güçlü erkeği lider olarak seçiliyordu.

Kabileler sık sık birbirleri ile savaşa tutuşurlardı. Ganimet ve çapulculuk Gıfaroğulları gibi bazı bedevi kabileler için bir geçim kaynağı olarak görülmüştür.Eyyamü'-Arp denilen bu intikam savaşları Arapların Hayatında en önemli sosyal hadiselerden sayılır.

Ekonomik Hayat

Göçebe hayat süren Bedevi kabileler geçimlerini hayvancılık yanında diğer kabileler ve ticaret kervanlarına saldırarak sağlardı.

◆ Kur'an'da Mekke'nin ticari hayatı hakkında bilgi veren sure Kureyş suresinde şu şekilde anlatmaktadır "**Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet ,kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldı için onlar, kendilerini Açtıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin Rabbine kulluk etsinler."**

Muhammed hamidullah'ın deyimi ile" Avrupa'dan Hindistan ve Çin'e uzanan Ticaret yolunda çok önemli bir istasyondular ve bu istasyondaki en ufak bir sorun ya da malların aktarımında görülen bir aksaklık doğrudan doğruya Bizans İmparatorluğu tarafından hissedilmek teydi."

Cahiliye Döneminde İnanç

İslam öncesi Arap toplumunda Yahudilik Hristiyanlık ,mecusilik haniflik ve putperestlik gibi çeşitli inanç biçimleri görülür.

Hız Peygamberin Soyu ve Yakın Ataları

Klasik İslam tarihçileri arab'ı- bakiyeyi **Adnani** ve **kahtani** diye iki ana gruba ayırmaktadırlar. Hz Muhammed bu iki gruptan soy kütüğü Hz. İsmail aracılığı ile Hz. İbrahim'e kadar uzanmaktadır.Rasulullah'in nesebi:Muhammed b.Abdulmuttalip (şeybe) Haşim b. Abdulmenaf b.kusay b. kilab b.Mürre b.Kâ'b b.Lü'ey b.Galib b.Fihr b.(Kureyş) b. Malik b. Nadr b. kinane b.hüzeyme b. mudrike b.İlyas b. Mudar b. Nizar b.Mead b. Adnan.

Hız Peygamberin 4.kuşaktan dedesi olan Kusay b. Kilab Mekke'de Kureyş hakimiyetini tesis eden kişi olarak kabul edilir.

Kusay'in oğulları olan Abdulmenaf ve Abdudhar arasında Mekke'deki önemli bazı görevlerin paylaşımı konusunda çıkan ihtilaf İslam'ın doğduğu dönemde de etkisini sürdürmüştür. Haşim Mekke'nin yaz ve kış seferleri düzenleyerek civardaki yöneticilerle ticari antlaşmalar yapmıştır. Kendisi de önemli bir tüccar olarak sık sık kervanın başında Suriye ve yemene gidiyordu. Bu seyahatlerin birinde Medine'de bir müddet konaklamış ve necarogullarına mensup bir hanım olan Selma ile evlenmişti .Daha sonra

Suriye'ye doğru yolculuğuna devam etmiş ancak sefer esnasında vefat etmişti .Bu evlilikten Doğan oğlu Şeybe amcası Muttalib tarafından Mekke'ye getirilmiş ancak bir yanlış anlaşılma olarak kölesi olduğu zannedilmiştir. Bu nedenle zamanla asıl adı şebe unutulmuş ve Abdumuttalip (**Muttalib'in kölesi**) olarak anılmaya başlanmıştı.

◆ Abdülmuttalib'in en önemli faaliyeti uzun süredir yeri bilinmeyen Zemzem kuyusunun yerini tespit etmek olmuştur.

Doğumu ve Nübüvvet Öncesi Hayatı

Peygamberimizin doğumu 20 Nisan 571 pazartesi günü fil Vakası'nın meydana geldiği yılın 9 Rebiülevvel günü olarak tespit edilmiştir. İslam alimlerinden Muhammed Hamidullah ise Cahiliye Dönemi araplarının uyguladığı olan nesi' uygulamasını öne sürerek Hz Peygamber'in doğum tarihini Hicret'ten önce 53. yılının 12. Rebiüevveli (17 Haziran 569 Pazartesi günü) şeklinde belirlemiştir. Hz Peygamberin annesi Amine Kureyş kabilesinin beni Zühre koluna mensup olan Vehb b.Abdumenaf'ın kızıdır.

◆ Hazreti peygamberin 2. Annem dediği yengesi (**Ebu Talib'in hanımı**) Fatıma Binti Esed.

İlk Vahiy:610 yılı Ramazan ayının son on günü içinde bir gece Hira Mağarasında Cebrail aleyhisselam ona ilk vahiy getirdi. **Alak Suresinin ilk 5 ayeti** Resulullah'a nazil oldu.

Gizli tebliğ ve ilk Müslümanlar: Meleğin gelmeyişinden endişe kapılarak ilk vahiy sırasında korkup evin sığınmasının Rabb'inin gücüne gittiğini kendisini terk ettiğini zannına kapılarak endişeli günler geçirdi Fetretü'l Vahiy dönemi denilir bu döneme. 3 yıl aradan sonra Resulullah'a **Duha Suresi** nazil oldu bu sürede Resulullah'ın terk edilmediği Rabb'inin kendisine güvenmediğini belirtilerek teskin ediliyordu .Ardından **Müddessir suresinin ilk ayetleri** artık ilahi tedbirleri insanlar Ulaştırma zamanı geldiğini ifade etmekte bu görevi ifa ederken Yüce Rabbine güvenmesi istenmekte Ayrıca maddi ve manevi kirlilerden uzak durması emredilmekteydi.

Eşi Hatice ,yakın dostu Ebubekir, yeğeni Ali b. Ebu Talip , Azatlı kölesi /evlatlığı Zeyd b. Harise, kızları Zeynep, Rukiye, Ümmü külsüm Müslüman oldu. Osman b.Affan ,Zübeyr b.Avvam,Abdurrahman b.Avf,Talha b.Ubeydullah,Sa'd b.Ebuakkas, Osman b.Maz'un ,Said b.Zeyd, Ayyaş b. Rebia ve hanımı Esmâ bint Selâme,Ebu ubeyde b. Cerrah , Erkam b.Evu erkam ,Ebu seleme ,Cefer b.ebu talib ve Ubeyde b.Haris İslamiyeti ilk kabul edenler.

Bu dönemde Hz Peygamber namazlarını evinde ,ıssız yerlerde, öğle sıcak bastırıldığında Haremde kılıyor. Fırsat buldukça da ibadetlerini Müslümanlarla birlikte iddia ediyordu.

İslam Davetinin Açıkta yapılması: Hz Peygamber'e ilk Vahyin gelmesinin üzerinden 3 yıl geçtikten sonra Allahu Teala elçisine İslam davetinin açıkta ve herkes yapmasını emretti. (***Hicr 15.49**) (bu kısımları kitaptan okuyunuz.)

Müşriklerin islam tebliğ karşısındaki tutumları: kureyş ileri gelenleri Resulullah'ın İslam'a davetine önceleri pek karşı çıkmamışlardı .Ancak Resulullah putperestlik ve zemmeden ayetleri okuyup

(yunus 18/10; Enbiya 21/ 98, 99; Furkan 25 /55 Ankebut 29 /17) puta tapanlara cehenneme gireceğini söylemeye başlayınca Kureyş Kabilesi İslam tebliğine hem dinle hem de Mekke'ye gelen diğer putperest kabileleri göz önünde bulundurdularında can ve malları için büyük bir tehdit olarak gördüler .Bu nedenle İslam davetini engellemek için çeşitli yöntemlerle başvurular .Öte yandan Tevhid'in Mekke'de kabul görmesi halinde diğer putperest Araplar nezdindeki itibarlarının ortadan kalkmasında endişe ediyorlardı. (el-Kasas28 /57)

Mekke toplumunda içki, kumar, zina ve kadınlar, çocuklar ve köleler gibi güçlü sınıflara karşı kabalık kabile asabiyete ne dayanan ahmakça bir üstünlük anlayışı hakim durumdaydı. Kuranı Kerim onların bu davranışların eleştiriyor insanlar arasında üstünün ancak yaratana saygı yaratılmışlara şevkat elde edileceğini bildiriyordu. (Hücurat 49 /31)

Pazarlık: kureyşlilerin Hz Peygamberin İslam'a davet faaliyetlerini engel olması için Ebu talibi görüşürme faaliyetleri.

Hz Hamza ve Hz Ömer'in müslüman oluşu: Hz Ömer'in müslüman oluşu hakkında iki farklı rivayet bulunmaktadır meşhur olan rivayete göre Ömer bir gün kureyşlilerin kışkırtmasıyla Hz Muhammed'i öldürmek için Harekete geçmiş ancak yolda kız kardeşi Fatma'nın ve kocası Said'in İslamiyeti benimsediğini öğrenince öfke ile oraya yönelmiş ve Taha suresinin ilk ayetlerini okuyan eniştesini ve kız kardeşini dövmüştü .Kız kardeşinin direnişi ve kulağına çalınan Kuran ayetlerini onu etkilemiş pişmanlık duyarak okudukları sayfaları istemiş. **Taha ve Abese** suresinin ilk ayetlerinin etkisinde kalarak ve Resulullah'ın huzura çıkıp Müslüman olmuştu.

Habeşistan hicreti: Mekke döneminde müşriklerin arasından uygulanan baskılar şiddetlenince Müslümanlar Habeşistan'a hicreti gündeme gelmiş, Rasulullah bazı Müslümanlara Ashame adında adil bir kralın yönettiği Habeşistan'a hicret etmeye izin vermiştir. Aralarında Hazreti Osman ve eşi Resulullah'ın kızı Rukiye'nin de bulunduğu 11 erkek ve 4 kadından oluşan ilk kabile 615 yılında Habeşistan'a gitmiştir.

Boykot : Kureyşliler Müslümanlar ve onlara kabile duygusuyla destek olan haşimoğulları ve Muttalipoğullarına Hz. Muhammed davasından vazgeçinceye ve Müslümanlar eski dinlerine dönünceye kadar akrabalık bağlarına ve hukukuna riayet etmeyeceklerini deklare ederek boykota başladılar.

Boykotun sona ermesinden Kısa bir süre sonra bi'setin 10. yılında Ebu Talip ile Hz Hatice 3 gün arayla vefat ettiler .(10 Ramazan /19 Nisan 620)Bu vefatlar Hz Peygamberin son derece müteessir etmiştir .Onun bu üzüntüsünden dolayı Müslümanlar boykot sona erdiği Bu yıla **hüzün yılı (Senetül Hüzün,Amü'l Hüzün)** adını verdiler.

Taif yolculuğu: Resulullah davetini Mekke dışına taşımanın imkanın araştırmaya başladı bu Hedef doğrultusunda ilk olarak yakın bir şehir olan ve sakif kabilesinin yaşadığı taife gitmeye karar verdi. Yanına evlatlığı Zeyd b. Harise alarak gittiği Taif'e ileri gelenlerinden Amr b. Umeyr'in üç oğlunu ,Abduyalil, Mesud ve Habib'i ve kabilenin diğer bazı önemli kişilerin İslam'a davet etti. İslam davetini kabul etmeyip Peygamber Efendimiz Aleyhisselam'ın evlatlığı Zeyd b.Harise taşladılar .Resulullah'ın ayakları kanayana

kadar saldırılara maruz kaldılar ve güç bela kendilerini Kureyş'in ileri gelenlerinden biri olan **Utbe b.Rabia'**nın üzüm bağını sığındılar. * Hz Peygamberin **Hayatımın en zor günü dediği bugün Tayif yolculuğudur.** demiştir

İsra ve Miraç: Zorlu geçen boykot yılları ve ardından gelen Taif yolculuğu sıkıntısı üzerine Cenabı Allah hem Resulallah sevindirmek hem de onun vasıtası ile Müslümanlara da moral ve motivasyon yükseltmek için Resulullah'a İsra ve Miraç hadissesini bahsetmiştir.

Akabe biatları

Bi'setin 11. yılında (620) Hac mevsiminde Resulallah Akabe yakınlarında hazrec kabilesinden bir grubun Esad b.zürare kabilelerin liderlerinden irisi olması hasebiyle onları İslam'a davet etti davet edilen İslamı kabul ettiler.

Akabe de Resulullah'a biat eden 6 kişi ve mensup oldukları hazrecin boyları şunlardır:

- 1) Ebu umame Es'ad b.zürare (beni Malik b.Neccar)
- 2) Avf b.Haris b.Rifa (beni Malikb.Neccar)
- 3) Rafi b. Malik (beni zurayk)
- 4) Hutbe b.Amir hadide (beni Selime)
- 5) Ukbe b. Amir Nabi (beni b. haram kab)
- 6) Cabir b. Abdullah b.Ri'ab beni Ubeyd adiy)

1.Akabe Biatı

Resulullah'ın Birinci Akabe biatında Müslümanlardan aldığı biate " Bey'atü Nisa" adı verilir. Birinci Akabe biatından sonra Medineli Müslümanlar yurtlarına dönerken Hz Peygamber Musab b.Umeyri onlara dinlerini öğretmek İslam'ın Medine de yayılıp yerleşmesini sağlamak için onlarla birlikte gönderdiği Musab b. umeyr'in önemli bir görevi de **Medine'nin ilk siyasi yapısını gözlemlemek ve bu konuda Resulullah'a bilgi vermektir.**

2.Akabe Biatı

Birinci Akabe Biatı daha çok dini alanda bazı meseleleri Yesrip halkına sunmak tayken ,İkinci Akabe Biatı siyasi vurgusu daha fazla olan bir sözleşme görünümü taşımaktadır. Bu sözleşme ile Mekkeli Müslümanlar ile yesribli müslümanların siyasi bir birlik haline gelmiş oluyorlardı.

İkinci Akabe biatından sonra hazreti peygamber,Evs ve hazrec ten bazı kimselerin **Nakib** unvanıyla reis tayin etmiş ve bunların her birini kabile fertlerinden sorumlu tutmuştur. Resulullah seçtiğin nakipkiplerin 9'u Hazrecti 3 ise Evs 'ten idi.

Akabe biatlarının siyasi yönü

İkinci Akabe Biatı'nın Ensar'ın islam tarihindeki ilk siyasi faaliyeti olduğu söylenebilir. Müşriklere karşı Hz Peygamberi ve müslümanları korumayı taahhüt ettiği için en az dini içeri kadar siyasi bir içerik taşımaktaydı.(Hz. Muhammed(a.s) ve arkadaşı Hz Ebubekir in Cebrail Aleyhisselamin öldürüleceği haberi verilmesi ile hicret. **Süraka b.malik** Peygamberimizi öldürme girişimleri ve hazırlıkları.)

Hazreti peygamber Ranuna vadisinde ilk cuma hutbesini okudu ve cuma namazını kıldırdı. Devesinin çöktüğü yerin en yakınında bulunan Ebu Eyyub el-Ensari'nin evine misafir oldu. Onun hicreti sebebiyle Yesrib şehri Medine (**Medinetü'r-resul**) adını aldı.

Medine dönemi

M.622 yılında başlar ve 632 yılında vefat ile sona erer. Medine döneminde müslümanlar Yahudilerle tanışmış ve mücadele sahası Müşrikler ile beraber Yahudileri de içinde alacak şekilde genişlemiştir. Karşılaşılan bir diğer topluluk ise münafıklardır.Özellikle Bedir harbinden sonra ortaya çıkmaya başlayan **münafıklar** gizli olmaları ve en beklenmedik anlarda Müslümanlara zarar verebilme potansiyeline sahip olmalarından dolayı Resulullah ve müslümanlara büyük sıkıntılar yaşamıştır.

Hicret Sonrası İlk Faaliyetler

◆ Mescidi nebinin inşası

Resulü Ekrem Medine'ye ilk defa girerken devesinin çöktüğü yeri Mescit yaptırmak üzere sahiplerinden satın aldı. Yedi ay kadar süren mescidinin inşası esnasında Hazreti Peygamber, Ebu Eyyub el-Ensari'nin evinde misafir kaldı .Burada Medineli Müslüman erkeklerden bir başka evde de kadınlardan biat aldı. Risalet vazifesinin bütün gereklilerini mescidle bitişik olan evinde yerine getiriyor ve yeni nazil olan Kuran ayetlerini burada tebliğ ediyordu. Kimsesiz Müslümanlarla ilim tahsil etmek isteyen sahabelerin barınması için Mescidi Nebevi'nin arka kısmında **SUFFE** inşa edilmişti. Rasulullah Medine dışına gönderilecek heyetleri oluştururken ehli suffe'den faydalanıyordu.

◆ Kardeşleştirme (muahat)

Hz Peygamber muahatın faydalarını ve toplumsal bütünlüğü sağladığı katkıya göz önünde bulundurarak Hicret'ten sonraki Yıllar İçinde de Medine'ye gelen Müslümanları medinelilerle kardeş kılmıştır. Bunların en çok bilinenleri Hayber'in fethinde Medine'ye gelen Habeşistan muhacirleridir.

Bunlardan Cafer b.Ebi Talib Ensar'dan Muaz b.Cebel ile kardeş kılınmıştır.

Medine vesikası

Hz Peygamber Medine'ye hicret ettikten kısa bir süre sonra Medine'de ki bütün unsurları içine alan bir sözleşme hazırladı. İslam Tarihi araştırmalarında Medine Sözleşmesi ,Medine vesikası ya da Medine Anayasası şeklinde geçen bu antlaşma ile Medine Devleti fiilen kurulmuş oluyordu .Ensar kuruluşundan

itibaren bu devletin asli unsurlarından biri olmuştur. Devletin diğer kurucu unsurları Muhacirler ve Yahudilerdi.

İslam Tarihi kaynaklarında vesikaya dair ilk bilgiler İbn İshak' ın meşhur eseri "**Siretü İbn İshak**" da yer alır.

- ◆ Müslüman olsun ya da olmasın kişilere belirli şartlarda can güvenliğini temin eden ilk yazılı belge, anayasa olarak da tanımlanabilecek olan metin Medine vesikası'dır.
- ◆ Medine vesikasının en önemli özelliği yeryüzünde bir devletin ortaya koymuş olduğu ilk yazılı anayasa olma özelliğine sahip olması.

Pazarın Kuruluşu ve İslam İktisadi Hayatındaki Yeri

Hicret'in gerçekleştiği yılda yesrib önemli bir tarım şehri idi. Ranuna ,Mahzur ,Yenbu,Akik,Gabe,Curf vb. gibi pek çok verimli tarımsal arazilerde sahipti. Yesrib ovasındaki bulunan bu arazilerde hurma bahçeleri yer almaktaydı bu yüzden ekonomi tarıma dayanmaktaydı.

Yesribli Yahudiler başlıca **üç kabileye** ayrılmışlardı .Bunlar **beni kaynuka, Beni Nadir** ve **beni kureyza** Yahudileri' dir.**(Kay-Na-K şifre)**

Hz Peygamberin Bir Pazar Yeri Kurma İhtiyacı

Medine pazarının kuruluşunda etkili olan sebeplerden birisi de Mekke ile devam eden husumetti. Ekonomi Kısa bir süre içinde sıcak savaşa dönüşen bu ilişkide en önemli savaş aleti olarak kullanacaktı. .Nitekim Resulullah bir yandan Kureyş kervanlarının Şam ticaret yolunun kullanmalarını mani olarak ekonomilerini zayıflatırken diğer yandan Müslümanların Medine'deki iktisadi hayatta söz sahibi olmalarını sağlamaya çalışıyordu. Dolayısıyla Medine Pazarı sadece Medine'de ki iç dinamiklerle alakalı bir girişim değildi. Hatta belki daha fazla dış politika ile alakalı idi. Çünkü Resulullah'ın asıl hedefi Mekke Müşrik düzen idi.

Pazarın Kuruluşu

Hz Peygamberin pazar yeri kurmak için ilk girişiminin Beni Kaynuka pazarının yakınındaki Baki' ez-Zübeyir' de bir çadır kurmak suretiyle gerçekleşmiştir.

Ukaz,Mecenne ve zülmecaz gibi panayırları bilen ve gören bir Tüccar olarak Hz Peygamberin Ukaz'da gözlemlediği vergi muafiyeti uygulamasını benimsemiştir. Resulullah'ın vergi alınmaması yönündeki uygulaması bir gelenek olarak sürmüş ve **hulefa-i Raşidin** dönemi boyunca pazar yerinden vergi alınmamıştır.Çarşıdan ilk kez **Muaviye Ebu b.Süfyan** döneminde vergi alınmıştır. Daha sonraki halifelerden **Ömer b. Abdülaziz** **vergiyi kaldırmıştır.**

ASKERİ FAALİYETLER

Bedir Savaşı

Kuranı Kerim'de verir karşılaşmasının iki tarafın planlarının ötesinde Allah'ın kudret ve iradesiyle gerçekleştiğini işaret edilerek Müslüman ordusuyla müşrik ordusunun birbirinden habersiz olduğu ticaret kervanını ikisinden de uzak bir yerde bulunduğu haber verilir.(el-Enfal 8/7 ,42) Bedir gazvesi İslam topluluğuna Arap Yarımadası'nda büyük bir itibar kazandırmış ve Resullaha İslamiyeti tebliğ için geniş alanlar açmıştır.

Kaynuka gazvesi

Hız Peygamber hicretten sonra Medine'de ki Arap ve Yahudi kabileleri ile barış içerisinde yaşamayı amaçlayan bir antlaşma yapmış .Beni kaynuka da hazrecin müttefiki olarak ve antlaşmayı katılmışlardı. Ancak Müslümanların Bedir gazvesinde kazandıkları başarı diğer Yahudiler gibi onları da rahatsız etti ve taşkınlık yapmaya başladılar.(not :kaynuka gazvesi Bedir Savaşı ile ilişkilendirilir.)

Uhud Savaşı

Bedir'de ağır bir yenilgiye uğrayan kureyşliler reisleri Ebu süfyana Savaş hazırlıkları hemen başlaması için baskı yapıyordu İntikam hissinin yanı sıra Müslümanların Suriye-Mısır ticaret yolunun kesmeleri ve kervanlarının baskın düzenlemeleri de onları endişeye sevk ediyordu. **İlk etapta Müslümanların sonra müşriklerin galip görüldüğü savaşın sonunda müşriklerden 22 kişi ölürken, Müslümanlardan 70 kişinin şehit olduğu ancak hemen ardından Müslümanların toparlanarak müşriklerin peşine düştüğü ve düşmanı püskürttüğü savaş Uhud Savaşıdır .**

Reci ve bir-i Maune Hadiseleri

Uhud Savaşı'ndan birkaç ay sonra **Adal ve Kare** kabilelerinden bir heyet Medine'ye gelerek Resulullah'tan kendilerine İslamiyeti öğretecek sahabeler göndermesini istedi .Hz Peygamberin yolladığı 10 kişilik heyet yolda reci suyu yanında konakladı. Lihyanoğullarından 100 kişilik bir grup baskın düzenledi. Sahabiler şehit edildi.

Amir Sasa kabilesinin reisi Ebu Bera Amir Malik Medine'de Hz peygamberden İslamiyet hakkında bilgi aldı ve kendisi Müslüman olmamasına rağmen kabul etsin İslam anlatacak bazı kimsenin gönderilmesini istedi. Kendisine gönderildi Ehli- Suffe'den den yetmiş kadar Kurranin hunharca katledildi islam tarinde bu olaya bir-i Maune faciası denildi. Biri Maune ile Reci vakaları arasındaki ortak yönler; İki sefer de tebliğ amaçla yapıldı. İki heyette gittikleri kabie tarafından düşmanca karşılandı. İki olayda da Müslümanların büyük kayıplar verdi .Her iki olayda Uhud Savaşı'ndan sonra gerçekleşti.

Nadiroğulları Gazvesi

Hız Ebubekir Ömer ve Ali nadiroğulları yerleşim merkezine gitti. Nadiroğulları kendilerini iyi karşılamak ve birlikte **oturdukları yerin üstünden taş yuvarlamak suretiyle onları öldürmeye teşebbüs etti** durumu farkedene Hz. Peygamber şehre döndü ve onlardan on gün içinde şehri terk etmelerini istedi. Nadiroğulları göç hazırlıklarına başlamışken Abdullah b.Übey yardımcı olacağını söyleyerek gitmelerini

önledi .Resulullah da onları muhasara edip antlaşmaya davet etti. Yahudiler on beş gün devam eden muhasaranın ardından Medine'den ayrıldı.

◆ (Hz peygamberin yahudilerden birinin evinin duvarı altında otururken kendisine tuzak kurulması ve bundan haberdar olması beni Nadir gazvesi dir.)

Mustalikoğulları (müreysi) Gazvesi

Mustalikoğulları reisi Haris b.Ebu Dırar Medine'ye saldırıyordu bunu öğrenen Resulü Ekrem Şaban-Ramazan 5 (Ocak- Şubat 627) tarihinde beni mustalik (müreysi) gazvesi ne karar verdi. Savaş Müslümanların zaferi ile sonuçlandı. (Not;Zatü's selasil gazvesine Hazreti Muhammed şahsen katılmadı komutan Amr b.El-As katıldı.)

İfk Hadisesi

Hz Ayşe atılan dedikodular neticesinde sıkıntılı günler geçiren Hz. Muhammed ve Aişe sonradan nazil olan ayetler dedikoduların çirkin bir iftiradan ibaret olduğunu haber vererek Resulü Ekrem ve Ayşe'nin sıkıntılarını gidermiş oldu.

Hendek Savaşı

Kureyşlilerin Medine'ye karşı son saldırısı Hendek (Ahzap) gazvesiydi.

Kureyza Oğullarının Cezalandırılması

Hendek Savaşı sonrası kureyza oğullarının kendi topraklarına gitmesi ve Resulullah'ın onları Müslümanlara çağırması onların reddetmesi üzerine Resulullah kuşatma kararı başlatıldı. Kuşatmadan sonra eski müttefikleri Evs kabilesinden Sa'd b.Muaz'ın vereceği hükme razı oldular. Sa'd, savaşacak gücü bulunanların öldürülmesine, kadın ve çocukları esir edilmesine ve mallarını ganimet olarak alınmasına karar verdi. Resulü Ekrem ihanetin cezasının ölüm olduğunu bildiren Yahudilerin kutsal kitabı tevrat'a uygun düşen bu kararı uyguladı.

Hudeybiye Antlaşması

Resulullah ve Mekkeli Müslümanların Kabe'yi ziyaret etme arzusu ve özlemi ile Resulullah'ın rüyasında Kabe'yi tavaf ettiğini görmesi üzerine 1400-1500 kişilik Müslüman ordusu ile birlikte zilkade tarihinde Medine'den hareket ettiği ve Mekke'ye 17 km uzaklıktaki Hudeybiye ' ye geldiler. Kureyşliler Halit b.Velid kumandasından bir Süvari birliğini sevk etti. Hz peygamberde amaçlarını anlatmak üzere Hz Osman'ı gönderdi kureyşliler Müslümanların Mekke'ye girmesini izin vermeyeceklerini ancak Osman'ın Kabe'yi tavaf edebileceğini söylediler Hz Osman bu teklifi reddedince kendisini hapsedtiler. Müşriklerin Hz Osman'ı öldüreceği şeklindeki duyumu alan peygamber savaştan ayrılmayacağını anladı ve ashabından biat aldı. kureyşliler telaşa kapıldı ve Hz Osman'ın serbest bıraktı. Ardından Süheyl b.Amr başkanlığında bir heyet yolladılar. İki heyet arasında bir antlaşma imzaladılar. Antlaşmaya göre barış 10 yıl sürecek taraflardan biri bu ittifaka dahil olmayan bir kabile ile savaşa girse diğeri karışmayacaktı.

Yapılan Hudeybiye Barış Antlaşması 'ndan sonra iki yıl geçtikten sonra Müşrikler tarafından antlaşma bozuldu.

İslam'a Davet Mektupları

"**Muhammed Resulullah**" mührünü Taşıyan mektuplardan Abdullah b.Huzafe tarafından **Sasani hükümdarı Kisra 2. Hüsrev Perviz** e götürüldü kendi adının Muhammed isminden sonra yazılmış olmasını öfkelenen Kisra mektubu yırttı.

2. Mektup Amr b.Ümeyye ile Habeş necaşisi Ashameye gönderildi. **Üçüncü mektup Hatıp b.Ebu beltea tarafından Mısır Meliki Mukavkis'a** götürüldü. Mukavkis Müslüman olmamakla birlikte Hz Peygamber'e bazı hediyeler yolladı.**Hediye olarak son çocuğu İbrahim'in annesi Maria'yı gönderdi. Dördüncü mektup Şuca b.Vehb ile Gassani Kralı Haris b.Ebu Şemir'e** gönderildi. Haris Kendisi de böyle bir mektubu nasıl yollanmasına sinirlenip onu yere attı ve **Medine 'ye hücum tehdidinde bulundu .Besinci mektup Selit b.Amr tarafından beni Hanife kabilesinin reisi Hevze b.Ali** ye götürüldü .Hristiyan olan Hevze müslüman olmayı kabul etmedi. **Altıncı mektup Dihye b.halife ile Bizans İmparatoru Herakleitos'a** gönderildi. İmparator Busrâ Valisi aracılığıyla huzuruna çıkan Dihye 'ye iyi davranmakla yetindi.

Hayber Gazvesi

Haybere yerleşen Nadiroğulları Hayber' deki Yahudiler ile birlikte Medine'ye karşı düşmanlık faaliyet içine girmiş,Mekkeli müşriklerin yanısıra bazı Arap kabileleri ile de anlaşmışlardı.Nihayet Resulullah 1500 kişilik bir kuvvetle Hayber üzerine yürümek için Medine'den ayrıldı. (Muharrem sonu 7/ Haziran 628). Hayber deki yedi müstahkem kalenin dördü savaşla üçü Barış yoluyla ele geçirildi. Rasul-i Ekrem Yahudileri Hayber 'den çıkarmayı düşünüyordu. Ancak onların kendi ellerinde uyarıcı olarak kalmaları yolundaki tekliflerini kabul etti. Haberden sonra **Vadilkura** ve **Fedek** halkıyla da benzer antlaşmalar yapıldı.

Mute Savaşı

Hz Peygamberin İslam'a davet mektubunu bizans'a bağlı Busrâ Valisine götürürken Mute'ye varınca Bizans'ın bir diğer Valisi **Şurahbil b.Amr el-İlgaz** tarafından yakalanıp öldürülen elçisi **Haris b. Umeyir el-Ezdi** dir.

Ve öldürülen tek elcisidir

Karşı taraftan savaşa katılanların sayısının Müslüman savaşçılarının sayısının en az 50 katı kadar olduğu halde yine de Müslümanlar karşısında yenilgi uğramaktan kurtulamadıkları savaş Mute Savaşıdır. **Zeyd b.Harise** kumandasında gerçekleştirildi.

Mekke'nin fethi

Merkezi birliğin başında bulunan Resulullah Mekke'nin yukarı kısmında Mescidi harama girdi, Hacûn'da konakladı ve diğer birliklerle Safa tepesinde buluştu .(20 Ramazan 8/ 11 Ocak 630)Hz

Peygamber toplanan mekkelilere Kabe kapısının önünde yaptığı konuşmada umumi af ilan etti. Kabe'nin içi ve civarı putlardan temizlendikten sonra Bilali Habeşi'nin ezan okunmasıyla kureyşliler Resulü Ekrem'in huzuruna gelerek Müslüman oldular ve kendisine biat ettiler. Mekke'nin fethi ile birlikte Kureyş müşriklerinin Hz Peygamber ve Müslümanlara karşı olan düşmanlığı sona ermiş yarımadanın Hicaz bölgesinde İslam'ın yayılışını önündeki engeller kalkmıştı.

Huneyn Savaşı

Hevazinliler Hz Peygamberin büyük bir orduyla yola çıktığını öğrendiler .Bu hareketin kendilerine karşı olabileceğini düşünerek Savaş hazırlıklarına başladılar. Resulü Ekrem ele geçirilen bir casustan hevazinillerin topyekün bir savaşa girişmek üzere olduklarını öğrendi. Diğer taraftan kabilenin önemli bir kolunu oluşturan sakif ileride Uzza putunun yıktırılması Üzerine kendi putları Lat'ında tahrip edilebileceğini den korkup Evtas'da toplanan hevazin illere katıldılar. 11 Şevval 8(1 Şubat 630)perşembe günü Evtas'a yönelen Müslümanların Halid Velid kumandasındaki önce birliğin Huneyn Vadisi'nde Pusu Kuran Hevazinlileri oka tutması ile Savaş başladı. Düşmanın yerini tespit etmenin imkansızlığın yanısıra ürken hayvanların yol açtığı karışıklık ve panik Öncü Birliği'nin dağılmasına merkezdeki birliklerinde düzensiz bir şekilde geri çekilmesine sebep oldu. Resuli Ekrem'in etrafında çok az sayıda asker kaldı.

Savaşın Müslümanların galip gelmesi ile neticelendi.

Huneyn gazvesi den sonra kaçanlar İslam karşıtı kabiler ile birleşerek yeni Bir tehlike oluşturdu. Bunların başında taifliler geliyordu. Resulü Ekrem Taif kalelerine sığınan sahipleri ve hevazin ileri bir ay kadar muhasara etti. **(not; Hz Peygamberin Halit b.Velit komutasında etrafı sağlam surlarla çevrili şehri kuşattı.Fakat kuşatmanın üzerinden 15 gün geçtiği halde bu şehrin kısa sürede Feth edilmeyeceğini anladı bu sebeple durumun zamana bırakılmasının uygun olacağını karar vererek kuşatmayı kaldırdığı Savaş İslam tarihinde Taif muhasarası diye zikredilmektedir)** haram ayların yaklaşmasıyla muhasaraya kaldırarak viraneye döndü ve ganimetleri paylaştırdı.

Tebük savaşı

Hz Peygamber 30.000 kişilik bir ordu hazırladı ve Medine'ye 700 kilometre uzaklıktaki Tebuk'e kadar ilerleyip orada karargah kurdurdu.

Heyetler yılı

Kısa bir zaman dilimi içerisinde onlarca heyetin Medine'ye gelerek Resulullah ile görüşmesi nedeniyle de bu yıla heyetler yılı "**Senetül vüfud**"denilmiştir. Nitekim Hicret'in 1. yılında **Senetül Hicre** 2. yılını savaşa izin verildiği için **Senetül Emr** 5. yılına Hendek gazvesinin Kuran'da yer aldığı surenin adı ile **Senetül Ahzap** ve 8. yılına Mekke'nin fethini işaret etmek üzere **Senetül feth** adı verilmiştir.

İbn Sa 'da göre Hz Peygamberin vefat ettiği 11 (632)yılına başlarına kadar heyetler gelmeye devam etmiş ve en son gelen heyet yemen'de Muaz b.cebel'in gayretleri sonucundan Müslüman ola Mezhic 'in kolu Neha' Kabilesi olmuştur. ilk gelen heyet ise Beni Esed kabilesine aittir.

(Bu kısımları kitaptan da okuyunuz.)

🙏 VEDA HACCI 🙏

Hız Peygamberin Vefatı

Resulullah Sallallahu Aleyhi sellem'in vefat ettiği sıralarda durumdan haberdar olan Ebubekir evinden gelip cenazenin yanına girdi ardından mescide giderek şunları söyledi: **Ey insanlar Muhammed'e taban varsa bilsin ki Muhammed ölmüştür; Allah a tapanlar ise onun ölümsüz olduğunu unutmasınlar .**

Naaşı Ebu Bekir'in resulullah'tan nefrette bir Hadise dayanılarak vefat ettiği yerde kazılan mezara Hz Ali ,Fazl,Kuzem ve Usame tarafından indirildi. Son peygamberin nesli kızı Fatıma ile damadı Ali'den olan torunları Hasan ve Hüseyin ile devam etmiştir.

Hulefa-i Raşidin

İslam tarihinde Hz peygamberin vefatından sonra Hz ebubekir'e biat edilmesiyle başlayıp Hazreti Ali'nin şehit edilmesi ile sona eren döneme Hulefa-i Raşidin dönemi denir. Hulefa halife kelimesinin raşidin ise ;" doğru yolda olan doğruya ve Hakkı sınımsız sarılan Kemale ermiş" anlamındaki raşidkelimesinin çoğuludur.

Bazı Sünni alimler, Hz Hasan'ın babası Hz Ali'nin ölümünden (40/661) hilafeti Muaviye b. Ebu süfyana bıraktığı güne kadar (25 rebiüevvel 41/29 Temmuz 661) geçen süre için hulefayı raşidin beşincisi saymışlardır.

İlk 2 halife olan Hz Ebubekir ile Hz Ömer için **seyheyn** ifadesi kullanılmaktadır .Yine Ehli sünnet alimlerine göre sahabenin en faziletlieleri hilafete geçiş sırasına göre hulefa-i raşidin dir.

Halife Kavramı ve Kavramının Tarihsel Dönüşümü

Sözlükte 'arkada olan Arkadan gelen' anlamına gelmektedir .Halife kelimesi Kur'anı Kerim'de birden fazla ayette yer almaktadır.Halife kavramı ilk olarak Hazreti Ebubekir için kullanılmıştır. Tarih boyunca halifenin taşıması gereken özellikler tartışılmıştır. Hz ebubekir'e Resulullah'ın İslam toplumunu yönetmesi görevli yüklemesinden dolayı **halifetü Resulillah** ünvanı verildi.Hz Ebu Bekir'in taşıdığı bu ünvan tam olarak devlet başkanlığına yani emirliğe tekabül ediyordu.

Emiru'l-Muminin lafzını ilk kullanan Hazreti Ömer olmuştur.

Hız Ebu Bekir'in Halife Seçilmesi

Hazreti Ebubekir **muzakere**, Hz Ömer **istihlaf**, Hz Osman **Şuara**, ve Hz Ali ise **icbari** bazı nedenlerle hilafete tayin edilmiştir.

Hız Ebubekir dönemi İsyân hadisleri ile ilgili bilgiler; **dinden çıkanlar İslamı Resulullah'ın hayatı ile sınırlı görmüşlerdir. İsyân hareketleri siyasi ve ekonomik bir yön taşımaktadır. İsyân hareketlerinde**

asabiyetin de etkili olduğu görölmektedir. En geniş çaplı İsyân hareketini Müseylime gerçekleştirmiştir.

Hz Muhammed'in **dar-ı bekaya irtihal** ettiği gün,beni Saideoğulları çardağın da toplanan Ensar başlarına **Sa'd b.ubade** yi seçmekle karar verdiler.

- ◆ Beni Saide sakifesi 'nde gerçekleşen halife seçimi ile ilgili Hubab b. Munzir biri ensardan diğeri muhacir den olmak üzere 2 halife seçilmesi teklif etmişti.
- ◆ Halifeliği kısa süreli de olsa gündeme gelmiş ancak gerçekleşmemiş sahabe Abdullah b. Ömer'dir.

Hayatta iken Cennetle müjdelenmiş 10 kişi aşere-i(Mübeşşere);

- 1) Hz Ebubekir
- 2) Hz Ömer
- 3) Hz Osman
- 4) Hazreti Ali
- 5) Hz. Abdurrahman b. Avf
- 6) Hz Ebu Ubeyde b. el-cerrah
- 7) Hazreti Talha b.Ubeydullah
- 8) Hz. Zübeyir b.Avvam
- 9) Hz.Sa'd b.Ebi Vakkas
- 10) Hz.Said b. Zeyd

Hz Ömer'in kendisinden sonra halife olacak kişiye seçmesi için oluşturduğu 6 kişilik Şura heyeti üyeleri: Osman b.Affan ,Ali b. Ebi Talip ,Abdurrahman b.avf, Sa'd b.Ebi vakkas ,Zübeyir Talha b.Ubeydullah

İbni Mülcem adlı bir haricinin suikasti sonucunda ağır yaralanan Hz Ali'den kendisinden sonraki halifeyi belirlenmesi istediğinde şu sözleri söyledi:" **Hayır sizi Resulullah'ın bıraktığı halde bırakıyorum Allah sizi Resulullah'ın vefatından sonra birleştirdiği gibi birleştirir.**"oğlu Hasan'a biat edilmesi görüşü sorulunca da **bunu size ne emr ederim Nede nehyederim.Siz daha iyi bilirsiniz.**"dediği rivayet edilir .Hz Ali'nin ölümünden sonra küfe de Kays b.Sa' d' ın öncülüğünde Hz.Hasan'a biat edildiyse de Hasan Muaviye Ebu b. Süfyan'ın ısrarı üzerine Müslümanlar arasında yeni savaşların çıkmaması için bu görevi kendisine bırakmak zorunda kaldı.

Hz.Ebubekir Dönemi

Hz Peygamber ,23 yıllık risalet hayatının sonunda 632 yılında vefat etti. Müslümanlar ,onun vefatından sonra Hz Ebubekir halife seçtiler. Hz. Ebubekir hilafetinin hemen başında Arabistan'da ortaya çıkan Ridde hareketleri ile uğraştı. Müslüman kalmak isteyen ancak zekat vermek istemeyenler de devleti bir süre meşgul etti.

Ridde olaylarının sebepleri; Araplardan bazıları eski inanışlarını terk edememişlerdir Hz peygamberin vefatından sonra Medine'nin siyasi Hakimiyet de karşı çıkan kabile reisleri etkili olmuştur. Zekat ibadeti bir boyun eğme sembolü olarak görüldüğünden seçilen yeni yönetime verilmek istememiştir. Hz peygamberden sonra halifenin kureyş'ten olmasını içlerine sindirememişlerdir.

Üsame Ordusu

Halife olduktan sonra Hz Ebubekir'in ilk görev Usame b. Zeyd'in kumandasında sefere hazırlanan orduyu Suriye Cephesine göndermek olmuştur. Hazreti Ebu Bekir'in ilk iş olarak Resulullah'ın son icraatını tamamlamak istiyordu.

İrtidad Hadiseleri

Hz Peygamber ve vefatından sonra İslam anlamıyla kalplerine yerleştirilmemiş bazı Arap kabileleri İslamdan çıktılar. Bu kabileler bir Arap kabile reisine itaat ettiklerini zannediyor ,onun ölümüyle de bu antlaşma ve itaatin son bulduğunu zannediyorlardı. Bazı kabileler ise İslamdan çıkmadıklarını, namaz kılacaklarını ancak Medine'de ki devlete zekat vermeyeceklerini bildirdiler.

(Not : Hazreti Ebubekir dönemi ile alakalı hususlar; Hz Ebubekir yönetiminde istişareye büyük önem vermiştir Hz Peygamberin Sallallahu vesellem vefatı ile Medine otoritesinin zayıfladığı vehmine kapılan mürtedler zekattan muaf tutulmak istemişlerdir. Ridde olayının bastırılmasında İkrime b. Ebi Cehil ve Halid b. Velid Büyük başarılar elde etmiştir .Onun dönemindeki askeri hareket Irak ve Şam olmak üzere başlıca 2 bölgeye Hedef almıştır..)

Hazreti Ebubekir 100 kişilik bir Süvari Birliği'nin bizzat başına geçerek Fezâre kabilesinin zekatına el koyan ve Medine'ye saldırmak isteyen Harice b.hısn el-Fezari nin üzerine yürüdü. Kısa bir çarpışmadan sonra asileri zükkassada dağıttı. Bu arada Tüleyha b. Hüveylid El-Esed'i ile Secah adlı bir kadın da peygamberlik iddiası ile ortaya çıktı.

Halit b.Velid komutasında Tülayha taraftarları üzerine yürüdü .Tülayha taraftarları öldürüldü Kendisi de kaçtı. Halit Bin Velid zekat vermeyen temin Kabilesi ile savaşmak üzere Bütah'a gitti .Temim kabilesinden bir kadın olan peygamberlik iddiasında bulunmadan önce kahinlik yapan ayrıca hiristiyan olduğu belirtilen ve Halit b. Velid'in zaferlerinden gözü korkan Seccah peygamberlik iddiasından vazgeçerek Yememi Müsteylimütel kezzabın yanına gitti ve onunla evlendi.

Hz Ebubekir döneminde meydana gelen Ridde savaşlarının düşmanlarla çatışma sonucunda İslam ordusunun en çok zaiyat verdiği ve hemen her evden bir şehit verilmiş olmasının üzüntüsü nedeniyle zafer sevincinden çok şehitlerin yası tutulduğu bu savaşta Kur'an'ı ezberlemiş olan pek çok sahabenin şehit edilmesi ile yapılan savaş Yemame savaşdır.

Kur'an'ın Cem Edilmesi

Hz Ebubekir döneminin en önemli hadislerinden birisi de dağınık halde bulunan Kur'an sayfalarının bir mushaf haline getirilmesidir. Özellikle Hz.Ömer'in ısrar ile gerçekleşmiştir. Kur'an'ın cem edilmesi işi Ensar'ın âlim sahabelerinden Zeyd b. Sabit başkanlığındaki bir heyet tarafından yürütülmüştür. Hz Ebubekir hilafeti müddeti içinde oluşturulan Mushaf daha sonra Hz Ömer döneminde de muhafaza edildi ve Hz Ömer'in şehadetinden sonra kızı Ümmülmüminin Hafsa tarafından korundu. Hz Osman döneminde Kur'an çeşitli eyaletlere gönderilmesi işi yapılırken mushaflar Hz. Hafsa da bulunan bu ana Mushaf esas alınarak çoğaltıldı.

IRAK CEPHESİ FETİHLERİ

Hz Ebubekir Hz. peygamberin daha önce başlatmış olduğu fetih stratejisini sürdürmeye ve bu amaçla önce Sasani İmparatorluğu'nun elinde bulunan Fırat Nehri'nin aşağı taraflardaki bölgelere ordu göndermeye karar verdi. Hz Ebubekir Ridde olaylarının bastırılmasında büyük zaferler kazanan ve henüz Yemâme 'de bulunan Halit b. Velidi sasanilere karşı savaşmakla görevlendirdi. Halit b.Velid'in Irak cephesinde gönderilmesinde birkaç ay sonra da dönemin 2. büyük Devleti Bizans İmparatorluğu'na karşı Suriye ,Filistin ve Ürdün yönünde ordular yollamak suretiyle bir Başkumandanlık oluşturuldu.

Suriye Cephesi fetihleri

Müslümanların Bizans İmparatorluğu ile mücadelesi Hz Peygamber zamanında yapılan Mute Savaşı ile başlamış (8/ 629) Tebuk seferi ile (9/ 630) devam etmiştir.

(Soru: Hz Ali'nin hilafeti döneminde uğraştığı problemlerinden; Cemel ashabının faaliyetleri; hariciler sorunu ;Muaviye b. Ebi Süfyan; kedi taraftarlarının itaatsizlikleri.)

(not :Abdülmelik Mervan döneminde gerçekleşenler: Muhtar Es-sekafi olayı; Irak'ı egemenliği altına alması; Mekke'nin kuşatılması ve Abdullah b.zübeyr'in katli; Hicaz bölgesindeki problemleri hal yoluna koydu ve burasını Emeviler yönetimine dahil etti.)

Kayseri'ye şehrini kuşatmakta olan Amr b.Âs, yaklaşan Bizans ordusunda karşı emri altındaki askerlerin sayısının yetersiz olduğunu ve Rum ordusuna karşı koyamayacağı anlayınca kuşatmayı kaldırıp Hz ebubekirden takviye yardım istedi.Ancak Medine'de Cephesi'nde gönderilecek kadar asker bulmak mümkün değildi.Bu nedenle halife, Irak cephesinde bulunan Halit b. Veli de kumandasındaki süvari birliği ile birlikte Suriye cephesinde destek için gitmesini emretti. Halid yol üstünde Dimeşk yakınlarındaki Hristiyan Araplar olan Gâssani'lerin karargahı **Mercirâhit** e saldırarak buradaki Bizans askerlerini yenilgiye uğrattı (13/634). Buradan da güneye doğru ilerleyerek Yezid b.Ebi Süfyan ve Şurahbil b.Hasene buluştu ve Busrâ ile bu şehrin içinde yer aldığı Havran bölgesine fethetti.

Ecnadeyn Savaşı

Ecnadeyn Savaşı zaferinden sonra Halife Ebubekir İslam'a Filistin ve Suriye'nin kapılarını açan bu savaşın sonucunda öğrendikten sonra 22 Cemaziyelahir (13-23 Ağustos 634 tarihinde) vefat etti. Bu Zafer'den sonra kaçan Bizans Ordusu Fihl mevkiinde yeniden toplanmıştır ancak yine büyük kayıplar vererek Müslümanlara mağlup olmaktan kurtulamamışlardır.

Hz. ÖMER DÖNEMİ

Hz Ebubekir vefat etmeden önce Hz Ömer'in halifeliğini bir mektuba yazdı ve vefatından sonra halka ilan edilmesini vasiyet etti.

Ensar, Hz Ömer'in halifeliğinin ilk günlerinden itibaren etkin bir biçimde idari sistemin içinde yer almıştır. Siyasal ve Bürokratik görevlerden herhangi bir ayrıma veya ayrımcılığa tabi tutulmadan görevde **Liyakat ilkesi çerçevesinde** kendisine yer bulmuştur.

(Not : Hz. Ömer'in Hilafet yılları 634 /644)

Irak Cephesi Fetihleri

Hz Ebu Bekir'in vefatından sonra halife olan Ömer Mescidi Nebevi de bir at alır almaz Müslümanın Irak cephesinde yardıma çağırıldı. Hz Ömer Cihat çağrısına ilk olumlu cevap veren Ebu b. Ubeyd olmasını göstermiştir. Ebu Ubeyd es-Sekafi art arda kazandığı irili ufaklı birkaç zaferden sonra asıl Sasani ordusuyla Fırat Kenarında karşılaşmıştır. Burada meydana gelen ve daha sonra **Köprü savaşı** olarak adlandırılan savaşta emrindeki askerlerin birçoğu ile beraber şehit oldu.

(Hz Ömer döneminde gerçekleşen ve Müslüman ordusunun Uhud dan sonra bariz bir biçimde yenildiği ilk muharebe olan **köprü savaşı şehidi Ebu Ubeyd tir.**)

Köprü Savaşı'ndan kısa bir süre sonra gerçekleşen Büveyb savaşında ordu komutanı Beni Bekir b.Vail kabilesinden Müsena b.Harise idi .Büveyb savaşında Farslılar çok ağır bir yenilgi aldılar.Savaştan kısa bir süre sonra Hz Ömer Sa'd b.Ebi Vakası Irak orduları Komutanlığına getirdi. Aslında Hz Ömer ordunun başında Kendi cihada çıkmaya karar vermiştir ancak sahabenin muhalefeti nedeniyle Medine'de kaldı ve ordunun başına Sa'd b. Ebi Vakkas ı geçirdi.

Kadisiye Savaşı

Ordu kumandanlığına o sırada Necip bölgesindeki hevazin kabilesinin zekatı toplamakla görevli bulunan Sa'd b.Ebu Vakkas getirerek Medine'ye çağırıldı.Ona ve Ordu'ya bazı tavsiyelerde bulunarak Irak'a doğru yola çıkmalarını emretti. Sasanilerin en önemli sınır şehri Kadisiye vardı. Sa'd b. Ebi Vakkas Hz Ömer'in isteği üzerine cephedeki gelişmeleri devamlı şekilde Medine'ye bildirmekle ve halifeden gelen talimatlara ouymaktaydı.Sa'd b. ebi Vakkas, **Numan b.Mukarrin Hanzala b. rebi Eş'as b.Kays Şu'be b. muğire Zürare ve Amr b.Madikerib** de aralarında bulunduğu bir heyeti 3.Yezdicerd'e gönderdi ve onu İslam'a veya cizye ödemeyi davet etti. Alaycı bir tavırla reddetti.

Her iki tarafında mevcutlarının en az üçte birini kaybettikleri bu savaşta Müslümanlar çok miktarda ganimet ele geçirdiler bunların en kıymetlisi **direfş 'i kaviyani** adındaki kutsal İran sancağı idi. Savaşın tarihi konusunda ihtilaf mevcuttur 14 (635) veya 16 yıllarında meydana geldiği de rivayet edilir .Sasanilerin başkenti Medaîn direnmen teslim alınmıştır.

Nihavend savaşı

İslam tarihinde Hz Ömer döneminde 21(642) yılında Müslümanlarla Sasani Ordusu arasında cereyan eden Müslümanların Zaferi ile sonuçlanan Savaş meşhur olmuştur. Kadisiye Savaşı'nda (15 /636) İslam ordusu karşısında ağır bir yenilgiye uğramış Ertesi yıl başşehir Medain(637) Müslümanın eline geçmesi engel olunamamıştır.

21 (642) yılında Vuku bulan ve tarihe **fethu'l-fütüh** diye geçen Nihavend Zaferi ile fethi tamamlandı ve İran kapıları Müslümanlara açıldı.

Yermük Savaşı

Halit b. Velid'in dahiyani tedbirleri sonucunda Müslümanlar kendilerinden çok daha kalabalık olan Bizans ordusunu bozguna uğrat mayı başardılar. Halit b.Velid Hz Peygamberin kendisine verdiği **Seyfullah** ünvanının boşuna olmadığını Ortaya koymuş ve bu ünvanının yanında bir de **Suriye Fatih'i** unvanını kazanmıştır.(12recep 15(20 Agustus 636)

Hz Ömer Ebu ubeydenin daveti üzerine Cabiye den Kudüs'e gelerek şehri Patrik Sophronis' tan teslim aldı ve anlaşmayı imzaladı(17/638) Kudüs halkı ile yapılan bu anlaşma temelde **cizye ve haraç** karşılığında **mal ve can güvenliğini din ve ibadet hürriyetine** öngörmekteydi. Ömer'in Cabiye'de bulunduğu sırada Kudüs'ten gelen bir heyet kabul edip burada onlarla bir anlaşma yaptığı veya Kudüs'e gönderdiği Halit b. sabit el-Fehmi'nin imzaladığı anlaşmayı daha sonra tasdik ettiği de rivayet edilmektedir.(637) yılında Ebu ubeydenin şehri kuşatması üzerine halkın anlaşma teklif ettiği 17(638) yılında şehre bizzat gelen Hz Ömer'in anlaşmayı imzalayarak şehri teslim aldığı şeklindeki rivayetin daha doğru olduğu anlaşılmaktadır.

Kudüs'te bir cami inşa edilmesine emre'den Hz. Ömer kadı olarak tayin ettiği **Ubade b. Samit** 'ten halka İslami öğretmesini istedi.

Mısır'ın Fethi

Suriye fethinin tamamlanmasından sonra Amr b.As Hz Ömer den Mısır'ın fethi için izin istedi. Bu fetihler sırasında İskenderiye ve Babilon gibi Mısır'ın en önemli şehirleri Müslümanların eline geçmiştir.

Hz.OSMAN DÖNEMİ

Hz Ömer Halifeliğin 23 yılında Muğire b.Şubenin kölesi Ebu Lü'lütarafından şehit edilence kendisinden sonrası için halife tayin etmedi.Bunun yerine o gün Ashabi ileri gelenleri konumunda olan ve

halifeliği potansiyeli taşıyan Hz. Ali ,Hz Osman ,Hz.Talha, Hz .Zübeyir ,Hz. Abdurrahman b. Avf ve Hz.Sa'd b. Ebi Vakkas aday olarak belirledi. Bunların da aralarından birisinin istişare ile halife seçmelerinin vasiyet etti.

Ömer el-Hattab (hz.Ömer)vefatından kısa bir süre önce Ebu Talha ya (haber) göndererek aşiretinden 50 kişi ile birlikte şu andan itibaren şura üyesi olan şahıslarla beraber olmasını 3 gün geçip de içlerinden birini halife seçmedikçe onları bırakmamasını emretti.Hatta bazı rivayetlere göre özellikle Ensara çağrıda bulunarak belirlenen süre zarfında halife seçememeleri halinde boyunlarının vurulmasını emretti.Sonra da "Ey Allah'ım onların üzerinde benim halifem sensin" diyerek şura heyetinin sağlıklı bir şekilde görevini yere getirmesini sağlamaya çalıştı.

Heyette bulunan Abdurrahman b.Avf halife olma hakkında feragat ederek hakemlik yapmak istediğini belirtince heyet tarafından hakimliği kabul gördü.Onun hakemliğinde yapılan görüşmeler ve halkın eğilimi doğrultusunda Osman'ın halife seçilmesine karar verdi.

Hz.Osman dönemi fetihleri

Hz Osman hilafeti zamanında kazanılan deniz zaferleri ve adaların fethi ile hulefa-i raşidin arasında temayüz etmiş bir şahsiyettir. Suriye valisi Muaviye Ebu Süfyan (27/648) yılında Kıbrıs'ta bir donanma gönderilmesi hususunda Hz.Osman'ı ikna etti. Halife sahillerin askerle güçlendirilmesi ve kimseye sefere zorlamayın yalnız gönüllüleri olması şartı ile muaviye'nin Ertesi yıl Kıbrıs'agitmesine izin verdi. Kıbrıs Barış yoluyla ele geçirilerek vergiye bağlandı. Kıbrıs seferi gerçekleştirildi ve adaya 12.000 kişilik bir birlik yerleştirildi (652) yılında bir Bizans donanması yeniden iskenderiye'ye çıkarmak yapma teşebbüs ettiği ise de Mısır valisi Abdullah b.Sa'd tarafından yenilgiye uğratıldı.Herakleitos' a torunu 2.Konstans 'ın kumandası altındaki 500 parçadan oluşan Bizans donanmasını İslam tarihinde **zâtüssavâri** adıyla anılan savaşta yenerek ilk büyük deniz zaferini elde ettiler ve Bizans'ın Doğu Akdeniz'deki hakimiyetini son verdiler. (31/ 652 veya 34 /655)

Kur'an'ın Çoğaltılması

Hz Ebubekir döneminde cem edilen ve Hz Ömer'in kızı hz. Hafsa(r.a)'ın yanında korunan mushafı çoğaltmak üzere ondan istedi.Ashaptan Zeyd b.sabit ki daha önce Kur'an'ın bir mushafta cem edilmesi vazifesini de yürütmüştür. Abdullah b. Zübeyir ,Sa'd b. As, Abdurrahman Haris b.Hişam Kur'an'ı çoğaltmaları görevini verdi.

İç Karışıklıklar ve İç Savaşlar

Büyük fitne olarak tanımlanan Hz Osman'ın 18 Zilhicce (35 /17 Haziran 656) tarihindeki şehadetinin onun bazı karar ve tasarrufların dan dolayı halifeliğinin 2. döneminde kendini gösteren gelişmelerden kaynaklandığı kabul edilmektedir. Hz. Osman'ın tepki çeken karar ve tasarrufların bazıları şöyle sıralanabilir:

- 1) Kureyş Kabilesi ileri gelenlerinin yeni toprakları yerleşmesine izin vermesi ve bunlardan bir kısmının oralarda çok miktarda mal mülk edinmesi de göz yumması.
- 2) Kureyşlilik şuuru ile bazı sözler söyleyen ve davranışlar sergileyen bazı valilerine ses çıkarmaması.
- 3) Önemli makamları yakın akrabalarını. mesela Mısır valisi Amr b.Âs ın yerine süt kardeşi Abdullah Sa'd b.Ebu Serh'î,küfe valisi Sa'd b.Ebu Vakkas 'ın yerine ana bir kardeşi Veli b.Ukbe'yi , kendi katipliğine de amcasının oğlu Mervan b. Hakem b.Ebü'l-Âs ı tayin etmesi.
- 4) Suriye Valisi Muaviye nin yetkilerinin genişletmesi
- 5) Yakın akrabalarından bazı kimselere mal ve toprak vermesi ayrıca bazı sahipsiz toprakları yeni yakınlarına ikta etmesi.
- 6) Ammar b.Yasir gibi kendisini eleştiren bazı sahiplere karşı sert davranması.
- 7) Muaviye'nin mali tasarruflarını ve bazı kimselerin mal biriktirme hususundaki ısrarlarına kınayan Ebu Zer el-Gifari'yi Rebeze sürmesi.
- 8) Hz Peygamber tarafından Tayyif'e ve sürgün edilmiş olan amcası ve katibi Mervan ile babası Hakem b.Ebü'l Âs'ı affederek Medine'ye geri getirilmesi.
- 9) Hilafet mührü olarak kullanılan ve önceki halifelerden kendisine intikal eden Hz Peygamberin mühürünü Eris Kuyusu'na düşürüp kaybetmesi.

33(654)yılında hacdan dönen Hz. Osman, çeşitli eyaletlerdeki valilerin şikayet etmek amacıyla Medine'ye bazı heyetlerin gelmesi üzerine sorunların tespiti ve çözümü için valileriyle bir toplantı yaptı. Suriye Valisi Muaviye ,Küfe Valisi Said b.Âs,Basra valisi Abdullah b.Âmir , Mısır valisi Abdullah b.Sa'd 'ınkatıldığı toplantıda çözüm önerileri ileri sürdü. Abdullah b.Amir halkın cihat ile meşgul edilmesini, Said b.As muhalefet edenlere daha sert yaptırımlar uygulamasını, Abdullah b.Sa'd maaşların artırılmasını tavsiye etti.Amr ve Muaviye ise daha yapısal çözüm tekliflerinde bulundular. Buna göre Muaviye her valinin kendi bölgesindeki sorunları tespit edip yerel çözümleri geliştirmesini tavsiye ederken Amr sorunun detaylarını inilip çözüm tespitine girilmesi gerektiğini öne sürdü.

Öne sürülen tedbirlerin uygulanması beklenen etkiyi yaratmadığı gibi özellikle sert tedbirlere başvuru bölgele muhalif hareketlerin daha da güçlenmesine yol açtı .Bu arada Medine'de **Hz Aişe, Hz Ali ,Talha, Zübeyir, Abdurrahman b. Avf** gibi şahsiyetler özellikle valilerin tafir ve hareketlerinden dolayı Hz. Osman'ın kılıyorlardı.Bazı rivayetlerde ise bütün bunların Hz. Osman'a karşı kurulan siyasi bir komplo olduğundan bahsedilmekte ve **Abdullah b.Sebe** isimli yahudilikten dönme birinin çeşitli bedevi grupların halifeye karşı kışkırttığı belirtilmektedir.

Hz. Ali Dönemi

Hz.Osman şehit edildikten sonra isyancılar bir halife seçmeden şehirden ayrılmak istemiyorlardı. Bütün grupların üzerinde anlaşığı isimde Hz. Ali idi. Hz.Ali'nin halifeliği geliş biçimi diğer 3 halifeden

farklı olmuştur.Selefleri her ne kadar birbirinden farklı şekillerde hilafete gelmişlerse de o, bir kriz ortamında ve Müslümanların genel kabulünde elde edememiş olarak halife seçildi. Bu durum da sonraki dönemde Hz. Ali'nin en çok uğraşacağı meselenin içteki ihtilaflar olduğunu göstermekteydi.

Medine'de bulunan sahabilerden Zübeyir b.Avam ile Talha b. Ubeydullah kendisine biat ettiler.Ancak daha sonra kerhen biat ettiklerini iddia ederek biatlerini geri aldılar.

Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra ortaya çıkan olaylar Hz. Ali döneminin hemen tamamını işgal edip fetihlerin durmasına ve İslam dünyasında asırlarca sürececek karışıklıkların çıkmasına sebep olmuştur.

Cemel Savaşı

Umre için Hz. Ali'den izin alarak Mekke'ye gelen Talha b.Ubeydullah Zübeyir b.Avam da Hz Aişe ile buluştular ve Cemel ashabına katıldılar. Hz Ayşe'nin liderliğinde toplanan bu insanlar kendine daha fazla destek bulacaklarını umdukları Basra'ya gitmeye karar verdiler. Basra yakınlarında gerçekleşen Savaş yoğun olarak Hz. Aişe'nin bindiği Devenin etrafında gerçekleştiği için **Cemel** (devel Savaşı olarak isimlendirilmiştir. Sonunda her iki taraftan içlerinde ashabın büyükleri ve aşere-i Mübeşşere den kabul edilen Zübeyir b.Avam ile Talha b. Ubeydullah olmak üzere pek çok müslüman şehit düşmüştür.

Hz.Ali-Muaviye Mücadelesi

Muaviye Hz .Ali'ye biat etmediği gibi onun halifenin öldürülmesine ilgisiz kalmakla ve âsileri ordusunda barındırmakla suçladı.

Muaviye Hz Ali'ye karşı siyasi mücadele başlatmıştır. Muaviye'nin siyasi mücadelesi Şamlılar ile Iraklıların Siffin de karşı karşıya getirdi. Muaviye'nin ana Propaganda malzemesi "**Hz.Osman'ın şehit edilmesi meselesiydi**" Muaviye izlediği siyasi strateji sonucunda halifenin meşruiyetini tartışma konusu haline getirdi.

Siffin Savaşı

Hz Ali'nin Bu ilk yalana karşılık Muaviye Mekke ve Medine lilere yazdığı mektuplarda kendisini halife olarak öne sürmemiş halifenin Müslümanların şurası ya seçileceğini ifade etmiş ve bu görüşü ile Hz. Ali'nin halife seçilmesinden rahatsız olanların yanına çekmek istemiştir. Bu mektupların bir diğer amacı da Hz Ali'nin her fırsatta Ensar ve muhacirunun onayıyla halife olduğunu söylemesi nedeniyle ona karşı Ensar ve muhacirunlerden bir destek bulma arzusuydu.

Hz.Ali Siffin e giderken Küfe de kendisine vekil olarak Ensar'dan Ebu Mesud el- Bedri'yi vekil olarak bıraktı.

İki ordu Siffindenilen yerde karşılaştı .Hz.Ali ve Muaviye arasında elçiler aracılığı ile aylar süren görüşmeler yapıldı.Hz.Ali Siffin'a geldiğinde barış için bazı girişimlerde bulunmuş, savaş meydanında

olmasına rağmen barış umudunun kurumuştur. Her iki taraf arasında elçiliğe gidip gelmiştir .Ancak bu girişimlerden herhangi bir sonuç alınamamıştı.

Bütün görüşmeler sonuçsuz kalınca iki ordu savaş düzeni aldı.Hz. Ali'nin Oodusu'ndan basralı suvarilerin başında **Sehl b.Huneyf** ,Basralı piyadelerin başında Kays b. Sa'd b.Ubade bulunuyordu.Kufeli süfarilerin Eşter en-Neahi,piyadelerin başında da Ammar b.Yasir bulunuyordu.

Muaviye tarafında yer alan onları önerisiyle taraflar Kur'an'ın hakemliğine davet edildi. Bunun bir hile olduğunu sezen Hz.Ali ve ona destek olan meşhur Komutanı Malik b. El-Haris El- Eştere rağmen orada bulunan Kurra Muaviye ordusunun teklifini kabul edilmesi hususuna ısrarcı oldu.

Hakem Olayı ve Hariciler

ilk toplantıları Ramazan 37 (Şubat 658) tarihinde Dümetülcendel'deyapan iki hakem Hz. Osman'ın haksız yere öldürüldüğünü dair bir karar aldı ve Şaban 38'de (Ocak 659)Ezruh'ta tekrar buluşmak üzere ayrıldı. Hz Ali ile Muaviye nin bu işin dışında tutulmasını ve Şura tarafından bir başkasının halife seçilmesi kararlaştırdılar. Bu karar önce Ebu Musa tarafından açıklandı;ancak Amr b.Âs alınan kararın aksine yine hileye başvurup Muaviye yi halife tayin ettiğini bildirdi.

Hz Ali nehrevan da hariciler ile savaşmadan önce de Ebu Eyyub el-Ensari ile Kays Sa'di b.Ubadeyi ayrı ayrı Haricilerle görüşmek üzere elçi olarak gönderdi.(Hz Ali dönemi siyasi hadiseleri; Mısır'ın Amr b.As tarafından yağmalanması;hakem olayı; Harici isyanları ;nehrevan savaşı)

HULEFA-İ RAŞİDİN DÖNEMİ MEDENİYET TARİHİ

Idari ve Siyasi Teşkilat

İlk dört halifeden Hz. Ebubekir ile Hz .Ali Medine halkının seçimi ile ,Hz .Ömer halef bırakma suretiyle Hz. Osman da Şura yoluyla hilafete gelmiştir. Hiçbir halife ,ölümünden sonra yerine geçecek halifeyi belirlerken kendi ailesinden birini düşünmemiştir.

Hulefayı raşidin döneminde asrı saadette olduğu gibi Ordu kumandanlarına "**Emir' ül-ceyş**" ,"**emirul-cünd**" adı veriliyor. Vilayetlerin İdaresi yürüten valilere de çok defa **Emir** veya bazen **Amil** deniliyordu.

Hz Ebubekir zamanında büyük vilayetleri Hicaz, Neced, Bahreyn Umman, Yemen-hadramut ,Irak ve Şam idi.

Hz.Ömer zamanında vali ve amirlerin teftişinde önemli gelişmeler oldu. Hakkında şikayet bulunanlar için soruşturma açan Ömer bu iş için daha çok Ensardan Muhammed b. Mesleme'ye görev verir ,sonunda suçlu bulunanlara cezalandırdı. Her yıl Hac mevsiminde valilerin Medine'ye çağırır bazı kimseleri de beraberlerinde getirmelerini ister ,onlardan vilayetlerin durumuna ve halkın şikayetini bulunup bulunmadığına dair bilgi alırdı. Hz Ömer zamanında ki büyük vilayetler Hicaz, Yemen ,Bahreyn ,Şam(Suriye) Irak ve Fars ile Mısır idim

Hz Osman döneminde üç vilayetten oluşan Suriye Muaviye b.Ebu süfyana verilirken ,Trablus ,İrmîniye ve Taberistan ile Kıbrıs ayrı vilayetler halinde idare edilmiştir.

İçtimai ve İktisadi Hayat

Müslümanlığı kabul eden gayri Arap unsurlardan **mevali** adı altında, Arap yarımadasından göçüp buraları yerleşen müslümanlarla kaynaşmak suretiyle bu toprakların günümüze kadar müslüman kalmasını sağlamışlardır.

Hulefayı raşidin döneminde humusun beşte üçünün yetim ,miskin ve yolculara dağıtıldı bilinmekte birlikte Hz. Peygamber'e ve yakınlarına humus gelirden ayrılıp ayrılmadığı ve ayrıldıysa dağıtımı nasıl yapıldığı konusunda kaynaklarda farklı ve rivayetler vardır.Feyy(beyt'l-gelirleri) gelirleri ise **cizye** barış yolu ile ele geçen topraklardan alınan **haraç** savaşta ele geçirilen Topraklar dan alınan haraç (**Task**), zimmi ve harbilerin ticaret mallarından alınan **öşürden** meydana geliyordu.

Fetihler sonucunda İslam ülkelerinin genişlemesi üzerine ve fey gelirlerinin artması Hz.Ömer yeni bir düzenleme gitmek mecburiyetinde bırakmış ve divan teşkilatı böylece kurulmuştur.(Hz. Peygamberin bizzat katılmadığı askeri birliklere **Seriye** adı verilir. Hz. peygamberin katıldığı seferleri **gazve** denir. Hz. Ömer 10 yıl Hilafet görevini sürdürmüştür.)

İmar Faaliyetleri

Hulefa-i raşidin döneminde fethedilen yerlere yapılan binalar camiler olmuştur. İslam ülkeleri genişleyince bazı ihtiyaçlar kendini duyurmaya başlamış ve askeri amaçlı yeni yerleşim merkezleri ordugah şehirleri kurulmuştur. Bunların ilk örnekleri Hz.Ömer'in emriyle kurulan küfe ,Basra ve Fustat' .Mimari özellikleri günümüze ulaşmış camilerin planı Medine'deki Mescidi Nebevi örnek alınarak hazırlanmıştır. Küfe ve Basra şehirlerinde Beyt'ül mal binası aynî ve nakdî vergi gelirlerinin saklandığı **dârürzık**, şehirlerinin kenarında **dar'ül-berid (posta evi)** ve askeri kışlaların her birinde geniş kapasiteli at ahırları inşa edildi ve mezarlık sahaları ayrıldı.

Dini İlimlerdeki Gelişmeler

Hulefa-i raşidin döneminde Kur'an ve Sünnet etrafında yoğunlaşan bir dini bilgilenme bu çerçevede bir anlama ve yorumlama faaliyetin ön plana çıktığı görülür.

Kıraat ve Tefsir

Kuran'ı resmi Mushaflara göre okutmak üzere Zeyd b.Sabit Medine'de, Abdullah b.saib Mekke'de, Mugire b.Ebu Şihab Dımaşk 'ta, Ebu Abdurrahman Es-sülemi küfe'de ve Amir b.Abdullah Basra'da görevlendirildi.

Kaynaklardan **müfessir sahabiler** olarak dört halife, Abdullah b.Abbas ,Abdullahb. Mesut ,Übeyb.Ka'b, Ebu Musa El- Eş'ari, Zeyd b.Sabit ,Abdullahb. Zübeyir isimleri zikredilir.

Mekke ,Medine ve Irak tefsir ekolleri daha fazla şöhret bulmuştur. Abdullah b.Abbas Mekke ve Medine tefsir ekolünün kurucusu olarak bilinir. Hz Ömer tarafından küfede görevlendirilen Abdullah b.Mesut burada verdiği kıraat ve tefsir dersleri ile Küfe ekolunun temellerini atmış özellikle Irak'ta **ehli-Rey** hareketinin doğmasında etkili olmuştur.

Kelam

Hız. Osman'ın şehit edilmesinin ardından Hz. Ali döneminde Cemel ve Siffin vakaları meydana gelmiş bu olaylara bağlı olarak savaşlarda birbirini öldüren Müslümanların dini durumu tartışma konusu haline almış. Neticede büyük günah, iman-küfür sınırı, kader ve insanın ihtiyarî fiilleri gibi itikadi meseleler öne çıkmış ve ayrılıkçı **Hariciler Fırkası doğmuş, ona muhtelif siyasi bir fırka niteliği *Şia** teşekkür etmeye başlamış Yine Hz. Ali döneminin sonlarına doğru İbn Sebe aracılığıyla Galiyye'nin tohumları atılmıştır. Hulefayı raşidin döneminde belirginleşen siyasi ve içtimai gelişmelerle Fikri hareketler 2. yüzyılın başlarından itibaren itikadi mezheplerin kurulmasına ,yırca önce siyasi birer akım niteliğinde oluşan Haricilik ve Şiiligin ilmi muhtevası da bulunan birer mezhep haline gelmesine zemin hazırlamıştır.

EMEVİLER DEVLETİ TARİHİ

SÜFYANİLER

1) Emeviler Devleti'nin kuruluşu

Emeviler Devleti adını hanedanın kurucusu olan Muaviye b.Ebu Süfyan'ın beni ümeye soyuna mensup olması hasebiyle almıştır. Şehrin kabileler arasında taksim edilen görevlerinden biri olan **başkomutanlık (kıyade)** bu ailenin elindeydi.

Cahiliye Döneminden itibaren Mekke'de Haşimiler dini görevleri yürütürken Emeviler de maddi gücü temsil ediyorlardı.İki kabile arasındaki bu rekabet Hz. Peygamberin tebliğ sürecinde de kendini göstermiş.

Hız.Peygamberin müellef-i kulub siyaseti gereği Emeviler devlet işlerinde görevlendirilmiştir .Mesela bu aileden Mekke Valiliğine getirilen ilk kişi Âttap b. Esid' dir .Nitekim bu durum Hz. peygamberden sonra da devam etmiş ,Hz.Ebubekir bu aileden Halid b.Saîd'i Teymâ'da bulunan askeri birliklerin başına getirmiştir. Aynı zamanda Ebu Süfyan'ın büyük oğlu Yezid 'i de Şam cephesine gönderdiği ordulardan birine komutan tayin etmiştir.

Muaviye o zamana kadar ele geçirilmemiş toprakları Müslüman hakimiyeti dahil etmiştir. Bizans'ın kontrolünde bulunan Anadolu toprakları üzerine düzenli yaz ve kış seferleri başlatmaya karar vermiştir. Hz muaviyenin Hatta kelb kabilesunden Meysun (hız.Muaviyenin **Meysun** ile evlenmesinin altında yatan siyasi gerekçe: kabilelerin desteğini kazanarak Şam bölgesine hakim olma düşüncesi) isimli bir kadınl evlenmek suretiyle bölgedeki kamuoyu desteğini almıştır. Bu şekilde Şam topraklarında kendisine bağlı askeri ve iktisadi açıdan güçlü bir toplum meydana getirmiştir.

Hız Hasan Iraklılara güvenemeyeceğini anlayınca halifeliğini bırakma kararı almış ve Hicret'in 41. yılı Rebiülevvel ayında (Temmuz 661) küfe mescidinde halifeliğini Muaviye 'ye devretmiştir.

1.2) Muaviye b. Ebu Süfyan'ın Siyasi Kişiliği ve Yönetim Anlayışı

Arap tarihinin 4 siyaset dahi içinden biri kabul edilmiştir. Muaviye'nin böyle alınmasının sebebi insanlar ve ilişkilerindeki maharet ve ileri görüşlülüktür. Kısacası aklı ön plana koyarak Siyasette realist bir tutum sergilemiştir. Muaviye'nin iyi bir idareci olarak bilinirdi.

1.3) Muaviye b. Ebu Süfyan Döneminde Dahili Siyaset

Hicret'in 41. yılında Hz Hasan'ın halifeliğini Muaviye'ye devretmesi ile birlikte ilk kez siyasi birlik sağlanmış ve bu yıla **Âmû'l Cemâa (Birlik yılı)** denmiştir.

1.3.1) Haricilerle Mücadele

Muaviye ,Hariciler ile mücadele etmek için Irak'a kudreti ve olağanüstü yetkilere haiz valiler tayin etmeye karar vermiştir. Nitekim onun zamanında gerek Küfe gerekse Basra'nın valiliklerine dönemin Arap siyaset dahileri kabul edilen Mugire b.Şube ve Ziyad b.Ebi getirilmiştir.

Haricilerin Muaviye'ye karşı ilk isyan faaliyeti Hz. Hasan'dan biat alınmasının hemen ardından Ferve b. el-Eşcaî tarafından başlatılmıştır.

Muaviye'nin halife döneminde Küfe valisi Muğire b. Şubenin yumuşak tarafından istifa ile yeni isyanlar çıkmıştır.Aynı dönemde Basra'da Sehim b. Ğalib b.el-Huceymi isyan etmiştir .Muaviye Hicret'in 45 .yılında Basra Valisi Abdullah b. Âmiri görevden alarak yerine Ziyad b.Ebîh'i tayin etmiştir.

Irak valisi Ziyad'ın ölümü üzerine önce Horasan sonra Basra'ys vali tayin edilen Ubeydullah zamanında da Harici isyanları patlak vermiştir .O da babasının izinden giderek baskı ve şiddetle isyanları bastırmayı başarmıştır.

1.3.2) Hz.Ali Taraftarları ile İlişkiler

Emeviler'in başlangıç döneminde Muaviye ile Hz. Ali taraftarları karşı karşıya getiren en önemli hadise şüphesiz Hucr b.Adi ve arkadaşları'nın öldürmeleri dir. Olayın sebebi olarak Emevi bürokratlarının sürekli olarak Iraklıların çok saygı duyduğu Hz Ali'ye lanet okumaları gösterilir. Bu uygulamayı bizzat muaviye'nin başlattığı anlaşılıyor .Onu başta Muğire b.Şu'be, Ziyad b.Ebih, oğlu Beytullah b. Ziyad ,daha sonraki dönemlerde de Haccac b Yusuf es-sekafi gibi valiler takip etmişlerdir. Ziyad b. Ebih , muhalifler üzerine şiddetle gitmiş, Hatta **Hucur(mescidde söylediği sözden ötürü)** ve **16 arkadaşı idam** edilmiştir. Bu hadise büyük bir infiale sebep olmuştur. Bilhassa Hz. Aişe,Hz.Sa'd b.Ebu-Vakkas,Hz. Hüseyin, Abdullah b.Ömer gibi ashabın ileri gelenleri bu hadiseden dolayı Muaviye'ye ağır bir şekilde tenkit etmişlerdir. Tarihçiler Emeviler'in yıkılmasında bu olayın büyük bir payı olduğunu söylerler.

1.4) Muaviye b.Ebu Süfyan Dönemi Fetih Hareketleri

Muaviye iç karışıklıklar Dolayısıyla yaklaşık 10 yıldan beri Durmuş olan Fethi hareketlerini üç ayrı cephede yeniden başlattı. Hz. Ali ile mücadelesi sırasında vergi vermek zorunda kaldığı Bizans üzerine 42 (662) yılından itibaren yeniden seferler düzenledi.

Sind bölgelerinde de hakimiyetten çıkan bazı merkezler itaat altına alınmasından sonra yeni fetihler gerçekleştirildi. Sicistan daki merkezlerin ardından Kabil (44 /664), Toharistan ,Kuhistan ,Buhara (54 /674) ve Semerkand (56 676)alınarak bazı Doğu hükümdarları vergiye bağladı.Üçüncü cephe olan ifrîki' de Muaviye b.Hudeyc bölge yeniden zaptetti.Onun Halefi Ukbe b.Naffi' de Mağrib fetihleri için üs olarak kullanmak amacıyla **kayrevan karargah şehrini kurdu(50/ 670)**

1.5) Hilafetten Saltanata Geçiş ve Sonuçları

1.5.1)Yezid Muaviye'nin Veliht Tayin Edilmesi

Yedik ,Muaviye'nin Şam Valiliği esnasında Kelb kabilesine mensup Meysun bint Bahdal ile evliliğinden dünyaya gelmiş oğludur. Muaviye oğlunun toplum nazarında itibar kazandırabilmek için onu Hac emiri olarak görevlendirmiş, ayrıca İstanbul muhassarasına yardımcı ordunun komutanlığına getirmiştir. Muaviye'nin oğlu ile ilgili attığı adım **onu veliaht tayin etmekte.**

Muaviye ,oğlunun veliahtlığı konusunda Şam ve Iraklarda genel destek aldıktan sonra Medine'ye giderek bu hususta sahabe çocuklarını ikna etmeye çalışmıştır. Ali b.Hüseyin, Hz. Aişe ,Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebubekir, Abdullah b.Zübeyir, Abdullah b. Abbas gibi şehir önderleri bu harekete karşı çıkmıştır. Muaviye, bu hususta tehdit etmiş, tehditlerinin sonucunda da oğlu Yezid'i halife tayin etmiştir. **Müslümanların tarihinde Saltanat sistemini gerçekleştiren ilk devlet adamı Muaviye olmuştur.**

Hicret'in 66.(M.680)yılında Muaviye'nin vefatından sonra oğlu Yezid Emeviler'in yeni Devlet Başkanı olmuştur. Kısa süre sonra da valiler marifetiyle biat alınmaya başlanmıştır. Hicaz önderleri onun halifelliğini kabul etmemiştir. Yezit bunun üzerine Medine Valisi Velid b. utbe b.Ebu Süfyana mutlaka onların da biatlerini alınmasını istemiştir. Vali, Hz.Hüseyin başta olmak üzere Ashap çocuklarının çağırarak Yezid'i halife olarak tanımaya davet etmiştir.Hz. Hüseyin Valilik Sarayı'na gelerek biatı ancak halkın huzurunda yapacağını bildirerek valilikten ayrılmıştır .Bu arada Medine Valisi Mervan b. hakem, görevdeki valiye Hz Hüseyin'in tutuklanması ardından biat etmezse zorlanması, Aksi takdirde boynunun vurulması tavsiyesinde bulunmuşsada Velid, bu teklifi kati bir şekilde reddetmiştir.(Hilafetin ilk dönemlerinde biat (Be'at) gönüllülük esasına dayalı siyasi bir fiil iken **zor kullanarak biat alma** hususu İslam siyasi tarihinin sonraki dönemlerinde kurumsallaşmaya sürecine girmiştir. Söz konusu husus **Emeviler dönemlerinde** gerçekleşmiştir.)

1.6) Hz Hüseyin Hareketi ve Kerbela Hadisesi

Küfedeki yönetim muhalifleri Mekke'de bulunan Hz. Hüseyin'in şehirlerine davet etmeyi kararlaştırılmış ,Hz. Hüseyin'in dağınık olan küfeleri Yezide karşı toplaması için ona mektup yazmışlardır.Şayet gelirse kendisini halife ilan ederek Yezide karşı savaş haklarına dair söz vermişlerdir. Yazılarında da bunu tekrar etmişlerdir .Hz.Hüseyin onlara amcasının oğlunu Müslim'i göndermiş ve

belirttikleri görüşlere toplanacakları teminatına almıştır. Ancak bu husus Küfelilerin mektupları ile başlayan bir Hadise değildir. Yezid'in fâsık ve cahil olması sebebiyle Müslümanları yönetemeyeceği düşüncesi de onun siyasi mücadeleye girmesine belirli derecede rol oynamıştır.

Küfenin yeni valisi Ubeydullah b Ziyad olmuştur. Vali küfeye gelir gelmez tehdit içeren bir konuşma yapmıştır.Yeni vali Müslim ve taraftarlarına çeşitli baskı ve tehditlerde bulunmuştur.Hz Ali taraftarları valiliğe doğru harekete geçti ise de kısa bir süre sonra Müslim 30 kişilik bir grupla kalmıştır.Yaşlı bir kadının evine sığınan Müslim valinin huzuruna getirilerek öldürülmüştür. Kendisine mektup gönderilen Hz Hüseyin mektubu almıştır. Küfeye Doğru Harekete geçmiş Kimileri onu çağıran insanlara güvenmemesi gerektiğini söylesede Kimisi İraka Gitme konusunda teşvik etmiştir.Hicret'in 60 Yılında Zilhicce ayının 8. günü (9 Eylül 680)ailesiyle birlikte yola çıkmıştır.

Vali ,Hz.Hüseyin'in giriş haberini duyunca onu gözetlemesi için Husayn b.Numeyr komutasındaki askeri birliği harekete geçirmiştir.Hz Hüseyin'in sarp ve müstahkem yerlere sığınması engel olmasına onu onu susuz ve insanların uğramadıkları bir yerde Konaklatmaya zorlaması emretmiştir. Bunun üzerine Hz.Hüseyin yanındakilerle birlikte Ninova Bölgesi'nde yer alan ve günümüzde Bağdat'ın 100 kilometre güneydoğusunda bulunan Kerbela denilen yere indirilmiştir ve Rey valisi Ömer Ebu b.Vakkas bu hadise ile ilgilenme görevi verilmiştir.

Sonuçta Kerbela(10 Muharrem Cuma 61/10 Ekim 680) hadisesinde Hz. Hüseyin'e birlikte 72 kişi küfeliler tarafından şehit edilmiştir. ehl-i beytin başına gelen bu hadise İslam edebiyatında başlı başına bir tür oluşturulmuştur. bu tür **maktel maktel-i Hüseyin** adı verilir.

1.7) Kerbela Hadisesinin Yakın Neticeleri

1.7.1) Harre Vakası

Hz Hüseyin'in Şehit edilmesinden sonra hicaz'da tek siyasi aktör kalan Abdullah b.Zübeyir halktan biat almaya çalışmıştır. Gelişmelerden haberdar olan Yezit halka tehdit içeren mektup göndermiştir Bu mektup Medine'de daha çok öfkelenmiştir.Numan b. Beşir halkı itaat etmeye çağırması için görevlendirilmiş ,fakat ondan da bir sonuç çıkmamış. Üstelik medineliler valiyi görevden uzaklaştırap Yezid'ten de biatlerini aldıktan sonra Abdullah b.Hanzala ya biatlerini açıklamışlardır.

Hicret'in 60.yılı 27 yılı Zilhices' inde(27 Ağustos M. 683) Şamlar Medine'yi tamamen kontrol altına almışlardır. 80 kadar sahabi bu çatışmalar esnasında hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu esnada pek çok insan katledilmiş ve insanların malları yağmalanmıştır.

1.7.2) Abdullah b.Zübeyir Hareketi ve Mekke'nin Muhasarası

Yezid b.Muaviye yönetiminde Medine işgalinin tamamlanmasından sonra hHicaz'ın merkezi Mekke üzerine asker göndermeye karar vermişlerdir. Şamlılar Hicret'in 64. yılında mekke 'ye ulaşmışlardır.Abdullah b. Zübeyir halifeliğini tanınmış olan hicazlar ise **Emevilere karşı Mekkeyi savunmaya** karar vermişlerdir. Abdullah b. Zübeyir Şamdan gelen düzenli orduya karşı çıkamayacağını anlayınca Kabe'ye sığınmaya karar vermişti.Muhasebenin en şiddetli anında Yezid'in ölüm haberini

duyulmasıyla saldırı durdurulmuştur .Yezid'in ölüm haberi üzerine Mekke kuşatmasında kaldıran Husayn b.Numeyr, Abdullah b.Zübeyde kendileriyle birlikte Şam'a gelmesi halinde ona halife olarak biata hazır olduğunu bildirmiş ,ancak Abdullah Mekke'den ayrılmayacağını söyleyerek onun teklifini reddetmiştir.

1.7.3) Tevvabün Hareketi

Emevi iktidarına karşı küfelilerin Hz.Hüseyin'in ısrarla küfeye çağırılması ve onun şehit edilmesine sebep verdikleri için pişmanlık duymuşlardır ve kendilerine tevbe edenler anlamında **tevvabûn** adını vermişlerdir.

1.7.4) Muhtar b.Ebu Ubeyd Sekafi İsyanı

Muhtar es- sekafi hareketini bir dini yapıya bürünmüş,islam tarihinde ilk defa **mehdilik** fikrini öne sürenlerden olmuştur. Muhtar ile birlikte hareket edenlerin çoğunluğunu **Mevali** denilen **gayri Arap** topluluklar teşkil etmiştir. Dolayısıyla muhtarın küfede başlattığı bu girişimin İslam tarihinde **Mevalinin Araplara karşı ilk Güç gösterisi** olduğunu söylemek mümkündür.

MERVANİLER

2.1) Mervan b.Hakem'le (64/ 65/ 684 -685) Mervaniler Döneminin Başlaması

2.1.1)Hayatı

Ebu Abdülmelik Mervan el- hakem; Hicret'in 2. yılında Mekke'de doğdu. Hz. Osman'ın amcası hakem b.Ebi'l As'ın oğludur.

Mervan, 20 yaşında Hz. Osmanın katibi oldu. Hz. Osman öldürülmesinden sonra onun katilini cezalandırmak için harekete geçen Abdurrahman b. Ebi Bekir ,Abdullah b.Zübeyir gibi isimlerin yanında yer aldı.Cemel vakasında Talha b. ubeydullah'ın öldüren oku attı.

2.1.2)Hilafeti

Mervan Cabiye'de Emevilerin ve Kureyş'in büyüğü olarak başa geçirmişse de onun döneminde Kelbiler- Kaysiler arasındaki denge politikası kaybolmuş ve ciddi çatışmalar yaşamıştır.

2.1.3) Cabiye Toplantısı ve Halifeliği Üstlenmesi

Yezit b.muaviye'nin dayısı Filistin ve Ürdünvalisi Kelbli Hassan b. Maliki Ümeyyeoğulları için gayret gösterirken;Dahhak b.Kays , Şam'da Abdullah b. Zübeyir in hilafetini destekliyordu. Kelbliler, **Halit b.Yezid** ismi üzerinde ısrarcı oldu lar.Yaşanan gerginlikten sonra Ubeydullah b. ziyad'ın da çabaları ile bir karara varmak maksadıyla Ümeyyeliler Cabiye'ye gittiler. Daha sonra ise Şam yakınlarındaki **Merc-iRahit** mevkiine çikildi. Cabiye de yapılan istişareler sonucunda Halit b.Yezid'in yaşça küçük olması sebebiyle Mervan b.hakemin halifeliği ne karar verildi.(3 zilkade 64/ 22 Haziran684)

2.1.4) Siyasi Birliğin Sağlanması ve Halit b. Yezid ve Amr bin Said'in Velihtlikten Vazgeçmesi

Mervan Cabibe'den biat aldıktan sonra kendisine destek olan ve Kelb ve Kaysilerin üzerine yürüdü. Merc-i rahat mevkiinde mağlup etti.Kaysilerden **Dahhak b.kays** aralarında olan çok sayıda insan hayatını kaybetti. Bu savaş daha sonra Kelbiler ve Kaysiler arasında çıkacak olan kabile savaşlarında ilk halkasını oluşturmuş ve Emevi Devleti'ni yeniden doğduğu bir savaş olmuştur.(65/683)

Mervan daha önce atadığı Süfyan ve veliaht adayları Halit b.Yezid ile Amr b.said de değişiklik yaparak kendi oğulları **Abdülmelik** ve **Abdülaziz** i bu göreve getirdi.

2.2) Abdülmelik b.Mervan(65-86 /685 -705)

Hicaz ve Irak da hüküm süren **Abdullah b.Zübeyir** ile Irak'ta Ali oğulları taraftarlığı ile ortaya çıkan **Muhtar es-sekafi** ve **hariciler** ile mücadele etti.İş başına geldiğinde Emevi Devleti'nin hükmü sadece Suriye ve Mısır da geçiyorken Irak, Hicaz ve kuzey Afrika'yı tekrar itaat altına aldı. Diğer taraftan Bizans'a karşı üstünlüğünü kabul ettirdi.Öldüğü zaman geriye Atlas okyanusundan Ceyhun nehrine kadar uzanan siyasi, askeri, idari ve ekonomik bakımdan sağlam bir devlet bıraktı.

2.2.2) İç Karışıklıkların Bastırılması ve Emevilerin Yeniden Hakimiyet Sağlamaları

Hicaz, Irak Horasan'ın elinde bulunan Abdullah b Zübeyir ile Muhtar b. Ebu Ubeyd in hesaplaşmasını bekleyen Abdülmelik İbrahim b.Eşteri de yanına alarak küfe Valisi Abdullah b. Muti uzaklaştırdı. **Hazir Nehri(hazir savaşı)** kıyısında ubeydullah b.Ziyad in ordusu mağlup etti.(67/ 686) Hz Hüseyin'e karşı savaşlardan Ubeydullah b.Ziyad ile Husayn b.Numeyr kişilerini öldürdü.

Abdullah b.zübeyr'in Basra Valisi kardeşi Musab muhtarı küfede mağlup edip ortadan kaldırdı(67/686).Abdülmelik, Muhtar meselesinin halledilmesine sevindi.Iraka ilk askeri seferini düzenledi.70/689

Abdülmelik Mervan, Dimaska ta isyan eden Amr b.Said i ortadan kaldırdı.

Abdülmelik Mervan ,Musab b. zübeyr'in üzerine İraka yöneldi. İki ordu **Duceyl Nehri** yakınındaki **Deyrü'l-Cesalik** te karşılaştı. Savaşın henüz başlarında İbrahim b. Eşder öldürüldü. Musap oğlu İsa'yı gözleri önünde kaybetti. Abdülmelik zaferden sonra önemli şehirlerinden küfeye gelerek biat aldı. Böylece Irak toprakları da tamamen Emevi idaresine kattı.

Abdülmelik Öncü askeri birlikleri Medine üzerine gönderdi. Haccac b.Yusuf Es-sekafi Mekke'ye gönderdi. (Cemaziyelevvel 72 eylül /ekim 691). (Mekke) **Kutsal şehir** muaviyeden sonra ikinci kez kuşatıldı. **Haccac, hac mevsiminde Ebu Kubey's Dağı'na Mancınık kurdurup şehre taş yağdırdı.** Abdullah b. Zübeyr Hicaz merkezli hilafeti yaklaşık 10 yıl sürdü. Abdülmelik hilafetini sonlandırdı. Haccac b.Yusuf bu başarıdan dolayı Mekke, Medine ,Yemen,Yemame'yi kapsayan Hicaz Valiliğine getirildi.

Bu durumlar esnasında hariciler İran'ın güneyini ele geçirmişlerdi .Abdülmelik, 73 /690 Hariciler üzerine Ömer b.UBeydullah b.Ma'mer'i görevlendirdi. Halife ,Haricileri tamamen yok etmek istiyordu. Bu

maksatla daha önceden İbn Zübeyir safında yer alan Mühallebi b.Ebi Sufra'yı Ezrakilerin üzerine gönderdi. Haccac b.Yusuf'un (zalim lakabli haccac)75/ 694 yılında Irak valiliğine getirilmesi ile Haricilerle mücadelede hız kazandı. Haccac ,muhalleb aynı saflara katıldı. Muhalleb harcarım mağlup edip Ramehürmüz 'den çıkardı.

2.2.3) Bizansla Olan Mücadeleler

Abdülmelik ,Bizans ile saldırmazlık anlaşması imzaladı (70 /189).

Sühaym b.Muhacir'in bizansli suvarileri üzerine görevlendirdi ve ortadan kaldırdı.

Yeni Düzenlemeler

Muaviye devlet müesseselerini geliştirirken bu gelişim ve değişim süreci Abdülmelik b. Mervan ile devam etmiştir. Bu bağlamda Abdülmelik posta hizmetleri yanında istihbarat vazifesini de üstlenen Berid teşkilatını yenilemiştir. Devletin her köşesinde çıkan isyanlar da bu teşkilat sayesinde haberdar olmuş ve mücadele edebilmiştir.

Altın Paranın Basımı

Cahiliye döneminde Mekke'de Bizans dinarı, Kisra dirhemleri ve Himyeri paraları kullanılıyordu. Irak valisi Haccac dirhem bir yüzüne **Bismillah** buryüzünede el-Haccac yazdırmıştı .Sonra dirhemlerin yüzüne **Allahu- ehad Allahüs-samed***yazdırdı.**Fakihler üzerindeki ayetler sebebiyle bu paralara *mekruhe** adını verdi.

Arapçanın Resmi dil Durumu

Abdülmelik 81/700- 701 yıllarından itibaren resmi dili Arapça dili olmasını ve işlerin Müslüman memurlarına verilmesini emretti .Böylece Arapça dili yayılmış oldu.

Velid b.Abdülmelik (86 -96/705- 715)

Medine'de dünyaya geldi tarihe geçen ilk görevin 77 /696 de bir Bizans seferine kumandanlık etmesidir.

Doğuda Batıda Fetih faaliyetleri ve Endülüs'ün Fethi

Dönemin fetih hareketinin genellikle Doğu, Bizans ,Kuzey Afrika ve Endülüs bölgelerinde kazandığı görülür. Doğu fetihleri Haccac b.Yusuf tarafından gerçekleştirildi.

Devletin Kalkınma Hamileleri ve Mescidi Aksa'nın Yapılışı

Emevi mimarisinin şaheserleri olan **Dimaşk 'taki Emeviye Cami ile Kudüs'teki Mescidi Aksa** isimleri zikredilmesi gereken Nadide eserlerdir. Bu dönemde Eskiden mevcut olan ibadethaneler

genişletilmiştir.Halife Velid, Medine Valisi Ömer b. Abdülaziz e mektup yazarak mescidin genişletilmesini emretmiştir. (88 /707).Şam'dan İnşaat ustalarının göndermiştir.

Süleyman b.Abdümelik Mervan (96-99 715 -717)

Velid b Abdümelik oğullarından Abdülaziz velihat yapmak için çaba sarf etmiş, ancak bu girişim Haccac ve Kuteybe b. Müslimin haricinde destek görmemiştir .Velid'in 96 /715 de ölümü üzerine resmi velihat konumundaki Süleyman'a Reml e biat edildi. Onun döneminde kabileler arası denge siyaseti terk edilmiştir.Kaysiler-Kelbiler şeklinde isimlendirilen kabileler yeniden mücadeleye girişmişlerdir. Süleyman idareyi ele aldığıında ilk icraatı Velid dönemi bürokratlarını azletmek olmuştur.

Süleyman döneminin en önemli seferlerden biri İstanbul'un 3. kez kuşatılmasıdır. Velid b. Abdümelik in İstanbul karada ve denizde muhasara etmek için yaptığı hazırlıklar onun ölümüyle Süleyman tarafından tamamlandı .Meskeme b.Abdümelik karadan, Ömer b. Hubeyre denizden İstanbul'u fethetmek için harekete geçtiler. Ordu ve donanma önlerine geldiğinde Rumlar anlaşma teklif ettiler, ancak kabul etmediler .Müslümanların muhasarası karşısında zayıf kalan İmparator Teodosius tahttan indirilerek öldürüldü. Leon Müslümanların yanından ayrılarak bizanz tahtına geçti. Süleyman b. Abdümelik Kuzey Suriye'deki Dabık'ta vefat etti (99 /717) .Yeni halife Ömer b.Abdülaziz orduya kesin dönüş emri vererek İstanbul'un 3. defa kuşatılması ve fethi girişimi Arap Fetih tarihinin en büyük başarısızlıkları olarak tarihe geçti.

Ömer b.Abdülaziz (99-101/ 717- 720):

Süleyman b. Abdümelik halife olmasının desteklemiştir .Emevi halifeleri içinde belki de en mutedil olan halifedir. Ali şahsına karşı ılımlı bir politika izlemiştir. Haccac'ın siyasi anlayışını benimsememiştir. Hz Ali hutbelerine dil Uzatma uygulamasını kaldırdı .Diğer taraftan onun döneminde zalim valiler görevden uzaklaştırılmıştır. Çeşitli nedenlerle el konulmuş ibadethaneler eski sahiplerine iade edilmiştir. Arap olmayan Müslümanlardan cizye alınması işine son verilmesi sebebiyle Horasan'da İslam'a girenlerin sayısında gözle görülen bir artış yaşanmıştır.

Hulefayı raşidin 5. sayılan Ömer b. Abdülaziz'in hilafeti 2 sene 5 ay sürmüştür.(**Hız Ömer'in nispetle 2.Ömer olarak da bilinen Emevi Halifesi dir.**)

Yezid b.Abdümelik b.Mervan hakem(100-105/ 727- 124)

Kardeşi Süleyman tarafından 2. Veliht olarak tayin edilmiştir. Süleyman Abdümelik in ahdi üzerine Ömer b.Abdümelik ten sonra hilafete gelmiştir

Medine Valisi Ebubekir b. Muhammed'in yerine Abdurrahman b.Dahhak el- fevri tayin etmiştir. Ömer'in kaldırdığı ziyade vergileri yeniden uygulamış Hatta bu vergileri zayıf olanlardan da almıştır. Yezid dönemi iç karışıklıkların ortaya çıktığı, devletin zayıfladığı halifenin devlet işlerinden çok eğlence ile meşgul olduğu bir dönemdir.

İç Karışıklıklar

Ömer döneminde isyan etmeyen küfeli hariciler den Şevzeb 'e karşı savaş ilan edilmiş ve yenilgi uğratılmıştır.(101/ 720)

Diğer taraftan Yezi b. muhalleb, Ömer b.Abdülaziz'in ağır hasta olduğunu duyunca hapsedildi yerden kaçmış Basra'ya gelerek idareye karşı ayaklanmıştır .Yezid b. mühalleb ve Mesleme b. Abdülmelik in ordusu ile karşılaştı .Savaş b.Meslemenin galibiyeti ile sona erdi .Yezid ve kardeşleri başta olmak üzere çok sayıda isyancı öldürüldü(102 /720 -720).

Hişam b.Abdülmelik(105- 125/ 724- 743)

Yezid b.Abdülmelik'den sonra hilafete gelen Hişam iç ve dış karışıklıklar ile boğuşan bir hükümetin idaresine geçmiştir.(105 /724) Onun döneminde içte vali ve komutanların kendi aralarındaki çekişmeleri, dışta Hazarlar ve Türkmenlerin hücumları söz konusuydu. Hariciler, Ali evladı ve diğer gruplar devlet politikalarından memnun olmayan kesimlerdi.

Hişam b.Abdülmelik ümeyyeoğullarının en akıllı tedbirli ve olgun yöneticilerinden birisiydi.(hilafeti 19 yıl 9 ay 21 gün sürdü)

İçişleri

Emeviler döneminin kuruluşunda devletin yönetim merkezi Şam olarak belirlenmiştir .Ancak zaman içerisindeki bir takım hadiselerden dolayı bu Merkez Şam a bağlı farklı merkezlere taşınmıştı.Rusafe de b merkezlerden birisidir.Bu bağlamda halifelik merkezinin Şamdan Rusafe ye taşınması Hişam b.Abdülmelik döneminde gerçekleşmiştir.

Hanife Hişam bir süre sonra Irak Valisi Ömer b. Hureyreyi azlederek yerine Halid b. Abdullah el-kasri yi atadı .Çünkü devlet idaresinde kabilelere karşı tarafsız bir yönetim izlemek istiyordu.

Dönemin önemi hadiselerden birisi de Zeyd b. Ali'nin isyanıdır. Halife Hisam b.Abdülmelik hUzuruna çağırdı ve hilafet iddiası sebebiyle ağır hakarelerde bulundu bu görüşmeden sonra harekete geçen Zeyd, küfe yerleşti 23 Muharrem (122 /29 Aralık 739 da huruca karar verdi. Davetine uyan 218 kişiyle savaşırken vefat etti.

Velid b.Yezid b. Abdülmelik (2. Velid) (125 -126/ 743 -744)

Devletin problemleri ile ilgilenmek yerine içki içmek, eğlenmek, oynamak ve şarkı dinlemekle meşgul olmuştur.

Velid'in bozuk yaşantısı halkın ve askerlerin ağrına gidiyordu .Diğer taraftan yemeniler dindar bir görüntü çizen Yezid b.Velid e biat etmeye karar verdiler.Yezid Şam a gelerek halktan biat almaya başladı .Sarayı kuşatıp Velidi öldürdü.

Yezid b.Velid b.Abdülmelik (126 /744)

Halifeyi öldürerek idareyi ele alan Yezid b. Velid ihtilalle başa gelen ilk Emevi Halifesi olmuştur.

İbrahim b.Velid b.Abdülmelik(126/744)

Yezid b Velid'in vefatından sonra kardeşi İbrahim b. Velid devlet başkanı olmuşsada Şam hariç hiçbir bölge ona biat etmemiş hilafeti Böylece 4 ay sürmüştür.

Mervan b.Muhammed b. Mervan (126 -132/ 744 -750)

Mervan **70-76/ 689 695** yılları arasında Cezire de dünyaya geldi. Babası Muhammed b.Mervan, halife Abdülmelik in kardeşidir. Halife olmadan evvel 105/ 723 tarihinde Bizans'a karşı düzenlenen sefere kumandalık etti.Hişam b. Abdülmelik tarafından **Cezire ermeniye ve Azerbaycan Valiliğine** getirildi .(114 /732)Yaptığı savaşlardaki sabrı ve dayanıklılığı sebebiyle Hîmar (eşek) ve Hocası Cad b.dirhem' e nispetle **Ca'di** lakapları ile anıldı. Valiliği müddetince Hazarlara karşı başarılı seferler düzenledi.Hişam'ın ölümü sonrası hilafete gelen 2 Velid'in 3.Yezid tarafından öldürülmesi ,onun da kısa bir süre sonra vefatı üzerine iktidara geldi.

Hilafeti

Mervan b.Muhammed Dimaşka halifelik biatini aldıktan sonra Başkent değişikliği kararı aldı.Dimaşk ı terk ederek Kaysiler in hakimiyetindeki Cezire eyaletinin merkezi Harran ı ülkenin merkezi haline getirdi.Mervan ın ilk zamanlarında Ali oğullarından Abdullah b. Muaviye küfede biat almaya başladı. Sonra şehirde kabile çarpışmaları çıkınca küfeyi terk ederek Medain e gitti .Bu arada Hıms halkı halife olan biatlarını bozdular. Mervan ın askerleri şehre girerek asileri dağıttı.(127/ 744- 745)İbn Muaviye taraftarları Hulvan,Kumis, İsfahan ve Rey şehirlerine girerek işgal ettilersede Irak Valisi İbn Hübeyre nin gönderdiği Ma'n b. Zaide isyancıların mağlup etmeyi başardı .Ele geçirilen Abdullah b.Muaviye öldürüldü.(129/746-747)

Diğer taraftan Dimaşki kuşatan Guta halkı üzerine Ömer el-Vâddah görevlendirdi .Mücadelede çok sayıda insan hayatını kaybetti Filistin'de taberiye şehrini istila eden sabit b.Nuaym mağlup edildi.Irak Haricilerinden Dahhak ile Yezid b.Ömer mücadele etti. Süleyman ile Mervan arasında kinnesrinde de gerçekleşen Savaşı Mervan kazandı.

Mervan'ın Ölümü

Silah ve zor kullanarak kurulan Emevi iktidarı farklı dini siyasi ve kültürel unsurlardan müteşekkil, kırılğan ve parçalanmaya oldukça müsait sosyal bir zemin üzerine bina edilmiştir. Saltanat sisteminin getirilmesi Kербela hadisesi,iktidarına isyan eden Mekke ,Medine'ye karşı sergilediği katı tutum, hadlerin uygulanmaması , **mevaliden** (Arap olmayan müslümanlar) Cizye alınması iktidarın farklı düşünen şahıs grup ve fikirlere karşı dışlayıcı ve baskıcı politika izlemesi Emevi iktidarına karşı oluşan düşman yelpazesini iyice genişletmişti.

Ayrıca iki veliaht atama siyaseti, Emevi Ailesi arasındaki ilk çekişmeyi körüklemiştir. Diğer taraftan Halifelğin liyakatsız kişilerin eline geçmesi Devleti'nin sınırlarının alabildiği ile genişlemesi ve Bunları kontrol altında tutmanın zorluğu yıkılma nedeni olarak verilebilir.

Not: Ermenistan, Azerbaycan Valisi iken halifeye karşı ayaklanan, Kaysilerin'de desteği ile Suriye üzerine yürüyüp halife ile anlaşarak Halktan biat alan Emevi Halifesi Mervan b.Muhammed tir.

II.Mervan olarak da bilinen Emevi Halifesi Mervan Muhammed'in iktidar yılları 744 /749.

◆ İslam tarihinde Muaviye b. Ebu Süfyan'ın Hazreti Hasan'dan halifeliği devralması ile başlayıp Mervan b. Muhammet ile sona eren döneme **Emevi devri** (661-750) adı verilir.

◆ Ali evladının Emeviler döneminde karşı karşıya kaldıkları baskı Zeyd b. Ali'nin Şehit olmasıyla sürmüş bu Şehadet'in ardından Emevi hanedanı tamamen çözüm sürecine girmiştir .Bu dönem Hişam b.Abdülmelik halifesi döneminde gerçekleşmiştir.

İSLAM TARİHİNİN YENİ ÖZETİDİR. BU ÖZETTE EMEĞİ GEÇEN (SEN SUS) :) VE HACER BENLİ ARKADAŞLAR DUALARINIZA TALİP....FAYDALI OLMASI DİLEKLERİMİZLE...